

LE TOURISTE BULGARE. — DER BULGARISCHE TOURIST.

СПИСАНИЕ ЗА ТУРИЗЪМЪ И ПРИРОДООПИСАНИЕ.

Редакторъ : С. Д. СКРИНСКИ.

Излиза мѣсечно (освѣтъ юлий и августъ). Струва за нечленове годишно 2 лева.
Въ странство 2-50 франка.

Всичко се изпраща : София, „Българско Туристско Дружество“.

Год. VIII. София, септемврий и октомврий. 1909 г. Брой 7 и 8.

А. Д. Цвѣтковъ.

Изъ Македония.

(Продължение отъ бр. 4).

Завихме край върховетъ Манчу (2157 м. високъ), Юрушки-чалъ (2776 м.) и Налбантъ (2640 м.). Прѣдъ насъ се изправи като колосъ връхъ Демиръ-капия (2545 м.), а на западъ отъ него — Рибнитъ езера, подъ които е сгушенъ секретния български постъ — при самото начало на Бѣли-Искъръ.

Около поста войници и цивилни пасатъ овни. Послѣднитъ били контрабанда. Разбойници, помаци, откраднали отъ българска територия овни и коне, а въ замѣна на това нашитъ погранични власти прибрали стадо овни отъ турско, когато минали въ българска страна, и обявили на Турция, че ще повърнатъ тѣзи овни тогава, когато се намѣрятъ и повърнатъ българскитъ. Въ такава смисъла сега дрънка телеграфа между Цариградъ и София. Поканиха ни да

отидемъ при овнитѣ, дѣто щѣха да ни изпекатъ единъ на шишъ и да ни нагостятъ съ млѣко и „бѣлъ-мжжъ“, но ние прѣдпочетохме да се мушнемъ въ една отъ гѣнкитѣ на Демиръ-капия при бистри извори и тамъ да прѣнощуваме.

Разположихме се на завѣтъ около два буйни огньове отъ смолисти клекови дърва. Ето отъ границата се смѣкнаха четирма офицери съ войници и коне. Тѣ бѣха много уморени отъ деликатната и патриотична мисия, съ която бѣха натоварени отъ началството си. Като видѣха, колко е весела дружината ни, прѣдпочетоха да ношуватъ подъ открито небе при насъ, отколкото да отидатъ на поста. Проводиха войникъ съ обседланъ конь на поста, за да донесе гостба отъ дива коза и пѣстърва и да докара болника, ако е минала треската му. Направихме хубава седѣнка — огнь близу до небето, шегѣ, приказки, каламбури, подслаждани съ кафе, колкото щешъ, смѣхове до просъязване, докато ни обори съня съ усмивкитѣ на устата.

Рано още пастиритѣ, недоволни, че имъ не отидохме на госте, донесли млѣко въ тулumi. Всѣки отъ насъ се разбуджа съ снощния смѣхъ на устата. Сега вече всички — офицери, туристи, войници и пастири станахме нѣщо като едно тѣло, една душа — повече отъ роднини и приятели!

При такова настроение подпоручикъ И. извика: „Весела дружино, приемате ли ме съ Васъ да дойда въ Македония инкогнито? Прѣдъ Васъ нѣма да скриемъ — имаме поржчка да прѣкроемъ и снемемъ картата на тѣзи мѣстности, както и да изучимъ, дѣ и какви войсковѣ части сж натрупани изъ Македония по начинъ и срѣдства, *каквито си изберемъ*“ Удобрихме. Захванаха се пригрѣщания. Подпоручикътъ съблѣче военнитѣ си дрехи, и ние му намѣрихме палто, каскетъ, панталони, царвули и калцуни — реформирахме го цѣлъ до неузнаваемостъ. Само ни издаваше малко офицерскитъ му панталонъ, обутъ отъ единъ нашъ туристъ и небрѣжно прѣпасанъ подъ шубата му. Другарьтъ ни обѣща, че нѣма да сваля шубата отъ гърба си и въ най-голѣма горещина подъ прѣдлогъ, че е боленъ, но все се страхувахме малко.

Доловихъ, колко рискуваме! Еднажъ узнато, че тукъ има прѣоблѣченъ офицеръ отъ дѣйствующата армия, ние сме право въ тюрмата и прѣдъ полевия воененъ сждъ и безъ обвинителенъ актъ. Съ що ще се оправдаваме? — Всички ще бждемъ подъ еднакъвъ знаменателъ.

Но дружеството ни има зи цѣлъ възпитание и на патриотичното чувство — развиване любовъ къмъ отечеството. *Днесъ сме прѣдъ изпитание и моментъ*, когато именно намъ се пада жребieto да вмѣкнемъ одного офицера въ Македония *съ рискъ*, безъ който той не можеше да изпълни своя дългъ къмъ отечеството и брата си. Като е така, кой смѣе да му откаже? Дадоха ни се двама войници, юнаци, които да дебнатъ прѣдъ насъ изъ скалитѣ, за да не попаднемъ на нѣкоя турска засада. Съобщиха ни, че началникъ на турския постъ на „Сѣмково“ билъ нѣкой си Мутишъ ефенди. Съгла-

сихме се де казваме на подпоручика бай Малджиевъ — това е името на заболѣлия туристъ, вписанъ въ билета.

Отлетѣ веселостѣта, за да се замѣни съ загриженостъ. Но не сме само ние загрижени. Подъ сѣщото настроение останаха и офицери и войници. Не забравяйте, че сме безъ паспорти, безъ отпуски и минаваме прѣзъ постъ, който не е пропускателенъ, който само варди и бие. Окуражиха ни другитѣ офицери, че тѣ нѣма да се отдѣлятъ отъ границата, докато се не върнемъ, и че ще слѣдятъ за нашата участъ съ силитѣ, съ които разполагатъ.

Подъ неизпитвани другъ пжтъ такива настроения, слѣдъ горещи изпращания и благопожелания почнахме да крачимъ къмъ облацитѣ, покрай шуменъ водопадъ, снѣжни пѣтна и пѣнести ручей. Издигнахме се и надъ пояса на клековитѣ растения, за да плуваме по онзи на чаловетѣ. А върховетѣ поникватъ ли, поникватъ, види се, за да бждатъ нѣми свидѣтели на онова, що има да се случи съ насъ. Оше малко, и ние сме на върха Демиръ-капу — тамъ е и границата. Като напукъ, мъгли изврѣха и почнаха да ни обстрѣлватъ и обхождатъ като артилерия. За мигъ плѣниха ни. Но тукъ билъ курсътъ на вѣтроветѣ, фабриката на облацитѣ! И наистина, ако жеравитѣ ни сж учителитѣ на войводствата и фалангитѣ, жабитѣ — на хоровитѣ пѣния, робитѣ — на стройоветѣ и церемониялнитѣ маршове, то, безпорно, мъглитѣ трѣбва да ни сж пѣкъ учителитѣ на обходитѣ, атакитѣ и плененията.

Тѣ, види се, познаха колебанието ни и пожелаха да го пропждятъ. Изведнажъ повелителтъ на вѣтроветѣ имъ изкомандува: „Мъгли по мѣста!“ И тѣ „бѣгомъ“ потънаха въ доловетѣ, а онѣзи, които кацнаха по върховетѣ, отметна ги като шапки отъ главитѣ имъ. Насъ ни поздрави Божественото око, и откри то галерията съ всичкитѣ ѣ картини. Рила е капризна. Тя всѣкому се не открива. А за насъ хвърли булото си, откри тѣлото си и ние я видѣхме гиздава, прѣмѣнена, величава, мила, дѣвствена и съблазнителна. Наоколо ни е изправила грандиозни върхове, кой отъ кой съ по-чудни прѣмѣни: най-високитѣ сж збести, по-низкитѣ сж обрасли съ трѣва — богати пасища, а най-низкитѣ сж засѣнени съ гори и шумаци — богати сѣчища. Всичкитѣ сж подпрѣни на гранитни пиедестали, изподъ които клокочатъ живодарни извори. Между тѣхъ страшенъ адъ се вижда, като че земята се е продѣнила, и въ вратоломнитѣ ѣ бездни и урви като подплашени се хвърлятъ и разбиватъ планинскитѣ потоци и ручей.

Истина, Рила е най-велечавата и красива планина. Ако хубостѣта моминска се крие въ скромностѣта ѣ, то хубостѣта на Рила е въ нейното величие и грандиозностъ; ако чернитѣ и живи очи сж украшение на момата, то бистритѣ и кристални езера сж прѣлестъ на Демиръ-капия. Слнцето я грѣе отгорѣ, извлича меризмата изъ трѣвицитѣ и суши росицата, която мъглата прѣди малко по-прѣска по технитѣ листенца, а цвѣттята внасятъ въ душитѣ на туриститѣ благодатно успокоение и имъ говорятъ за миръ, любовъ и поезия. По нейнитѣ урви и върхове се катерятъ еленитѣ и дивитѣ

кози, не за да мждруватъ и кроятъ планове, защото тѣ живѣятъ въ самата мждростъ, а да съзерцаватъ твореца на величината, да летятъ къмъ високото и непостижимото, да слушатъ симфонията подъ небесата. Ето защо промислителътъ имъ е далъ очи — голѣми кжлба, крака — жива стомана и уши — провѣртени съ голѣмия свѣрделъ. Какъ да не сж тѣ тукъ бодри и силни? Ами нали балканътъ е изворъ на бодростта и силата!

По-низко въ нея обитаватъ глухаритѣ, които прѣзъ любовния сезонъ така увлѣчено пѣятъ, щото и съ топъ да гърмишъ — не чуватъ, и които ловцитѣ издебнуватъ само въ момента на онова колѣно отъ пѣсенята имъ, когато тѣ си вирнуватъ главитѣ назадъ. — Въ тоя уносъ тѣ се биятъ безъ спиртъ, а въ другъ изчезватъ като свѣткавица. А още по-долу съ що не е пълна Рила? Вие бройте и кажете!

И ако ние наричаме „диви животни“ тия рилски обитатели, които сж свободни и се кжпятъ въ зефира, то колко позече право иматъ тѣ да наричатъ „диви“ ония, които живѣятъ долу въ прахъ и смрадъ и сж роби на човѣшки наредби и закони! Може ли да бжде дивъ тоя, който тука живѣе? Не бихъ желалъ да съмъ Калигула, та да отсѣка отеднажъ главата на човѣчеството, за да остана само азъ да добрувамъ, а желалъ бихъ да имамъ ржка милионнопрѣста, та да хвана за якитѣ *всички*, които киснатъ въ смрадливи крѣчи, да ги изведа тукъ, да имъ посоча Бога и природата съ прѣлеститѣ ѝ, па да имъ река: „На, зяпайте и дишайте!“ А това като сторите, ще извикате: „Не трѣбва португалецътъ да ми се гордѣе съ Лисабонъ, нито италианецътъ съ Неаполъ, нито англичанинътъ съ Енглези. , а „който не е видѣлъ Рила, не е пилъ отъ водитѣ на Искъра и не е вкусвалъ отъ пѣстървата на Марица, той нищо не знае!“ Ела, сине майчинъ, да сравняваме Рила съ Швейцария, па ако щешъ сравнявай я съ *небето* и съ *рая*:

Зяпахъ дълго врѣме. Рилскитѣмиражи ме зашемедиха, слисаха ме и азъ забъркахъ, дѣ бѣше изтокъ и дѣ западъ, откъдѣ дойдохъ и се качихъ тукъ и на коя посока ще пжтувамъ.

Свестихъ се. Дишаме вече пограниченъ въздухъ, но не можемъ да разпознаемъ, кой е турски и кой български. Защо ли природата не се подчинява на човѣшкитѣ капризи!

Тръгнахме нѣкакъ страховливо — гузни. Рогъ не свирѣ. Това е погранична зона, дѣто само куршумътъ говори и страшно сжди. Още малко и ние сме на послѣдния връхъ, който царува и който ще закрие цѣлия сѣверъ. Много се обрѣщахъ да погледна още еднажъ тѣзи картини, много се мжчихъ дано да ги фотографирамъ, та „*вѣчно*“ да си ги гледамъ и да имъ се радвамъ. О щастие неуловимо!

Сцената отведнажъ се промѣни. Ето насрѣща ни *Пиринъ*. А долу? — *Братята* ни. Кой отъ насъ не е слушалъ за тебъ, свещений и героиченъ Пиринъ, гробнице и спасително прибѣжище на жертви и борци! Ти ми се видѣ сега кървавъ, стори ми се страшенъ и трагиченъ, хвърли ме въ мисли, история и меланхолия!

Долу подъ тебе можешъ да живѣешъ и да си честенъ и уменъ, само ако си богатъ и подълъ, а на върховетъ ти и сиромаштъ и робътъ иматъ царски права. . . . Само на „Ель-тепе“ Пиринъ има алпийска природа, а другадъ — юрска.

Долу се подава гористъ връхъ съ поляна, а на нея се виждатъ като гжби 4 турски чадъри — хуно-татарски стилъ. Войниците се заложиха въ едни скали и, за да не бждатъ познати, снеха бѣлитъ си фуражки. Тѣ ни заявиха, че по-нататкъ нѣма да отивитъ, защото на насъ могли турцитъ и да не стрѣлятъ, а на тѣхъ — сигуръ, и че отгукъ щѣли да наблюдаватъ всичко, каквото стане съ насъ, за да доложатъ на българските погранични власти. Единиятъ отъ тѣхъ добави още, че ако ни откриятъ турцитъ огънь, ние да се заложимъ съ нашитъ пушки, а тѣ щѣли да отговарятъ на огъня имъ, докато долетятъ на помощъ отъ заставата, и щѣли „сигуръ“ да ни избавятъ. Това сломи куража въ нѣкои отъ другаритъ ни. Събрахме се на съвѣтъ на мѣсто, дѣто сме сгодна прицѣлна точка. За послѣденъ пѣтъ взехме въ съображение всички перипетии и тръгнахме, *но конетъ напредъ*, пѣкъ и за „зоръ заманъ“ и пушки готвимъ, ама и бѣлъ барякъ има прикаченъ на една гега. Турскитъ войници наизскачаха. . . . , върнаха се за пушки и почнаха да правятъ лоши движения. Критичниятъ моментъ настѣпи. Една заповѣдъ — 23 жертви, или едно хладно обмислюване — ние сме въ Македония, *готови да признаемъ конституцията ѝ, и при това когато поискатъ и безъ всѣкакви компенсации и ратификации.*

Въ този критиченъ моментъ единъ отъ другаритъ избързалъ напредъ, скрилъ се и, когато го доближихме, извика: „Дурунусъ!“ Изтръпнахме. На нѣкои и „чивиитъ“ щѣха да изхвъркнатъ. Ако бѣхме малко по-далечъ, щѣхме да го кръшаваме за тая му страшна шега, но тукъ . . . „шуми ли вълна въ сакуля?“ Ободрихме се, като видѣхме турскитъ войници наредени прѣдъ чадъртитъ си и не мърдатъ. И ние смирено „яко овча“ гръгнахме право къмъ тѣхъ. Колко ми се видѣ голѣма поляната! Колко бавно врѣмето тече! А сърдцата тупкатъ, та пърсятъ дори. Смѣйте се сега да Ви видя, де! Питайте сега, турската ли вода е по-мокра или българската, де! Карайте да ви викатъ „байчо“ ония, които сж свършили хлѣба си и искатъ залгъ отъ васъ за хатѣра на извора, де! Извика единъ: „Дурунусъ орда! бири сени гелъ!“ Хайде, де . . . , защо не приказвате сега по турски? А нали всички изъ пѣтя бѣхте учители по турски езикъ и се учехте, какъ ще отговаряте и питате, за което и гората се смѣеше съ васъ.

Опрѣдѣлениятъ парламентъоръ отиде напредъ, прѣговоритъ се почнаха. А другитъ — сѣщайте се! Ахъ, мжчителни минути! Ахъ, дали ще сме честити пакъ да се върнемъ, та макаръ и прѣзъ Солунъ да е, та макаръ и „стапнимъ порядкомъ“ да е, „салтъ“ да е! Парламентъртъ дума, глава върти, съ ржцѣ маха, съ прѣсти сочи, небе показва, само по земята съ кракъ не смѣе да тупне, че е турска. А грѣбнякътъ му? Елате и бройте — прѣвива се на 124 мѣста, види се, толкува сж прѣшленитъ му.

Познахме, че на чаушина уврѣ главата, защото по едно врѣме си подаде ржката на парламентѣора и заедно трѣгнаха къмъ насъ. Първиятъ стѣпяше тежко, бавно, важно, а вториятъ — тѣй, като че въ общата му сж игли набити, а въ гашитѣ — мухи пуснати.

— „Яшастнѣ милетѣ!“ — „Идемъ да ви поздравимъ съ свободата“, подѣха по-акѣлинтѣ и сѣрдчоватитѣ, жѣлти като минзухарѣ. Окуражиха се, но много по-послѣ.

— „Буюрунусъ комшуларѣ! ожѣ гелдинисѣ!“ Олекна ни. Съ поздравѣ *рабски* бѣхме заведени всрѣдъ чадѣритѣ и настанени въ една бесѣдка. Ние извадихме коняци, ракии, папириси, а тѣ донесоха студена прѣсна вода и чаши — едни пѣлни съ спиртни напитки, а други — съ вода. Съ еднаква жажда се мѣтаха и еднитѣ и другитѣ. Чаушинѣтъ даде заповѣдъ да се разтоварятъ конетѣ. По това познахъ, че сме арестувани. Но арестѣтъ е свобода и побѣда прѣдъ страха и куршума. Попитахме повторно: „Ако Ви е угодно, прие-мете ни като госте, а ако ли вашитѣ наредби не позволяватъ това, позволете ни да се върнемъ“. Слѣдъ това извадихме удостовѣрението си, написано на турски и бѣлгарски и подпечатано, но нито единъ не знае да го прочете. И тукъ има и началници и подчинени! Ето въ какви ржцѣ е повѣренъ имота, живота и честѣта на нашитѣ братя отатѣкъ Рила. И тѣзи простаци били отговорни за стореното точно тѣй, както прѣдписватъ международнитѣ договори! Отговориха ни, че ще ни пропуснатъ навѣтрѣ, но понеже сега било „карашмалѣкъ“, та за безопасностъ щѣли да ни „придружатъ“ до Разлога (Мехомия) и оттамъ вече свободно — сѣшайте се! „Щѣли да ни *придружатъ*“, а не конвоиратъ, — това е все отъ деликатностъ, за която много имъ благодаримъ.

Чаушинѣтъ, Мутишъ ага, даде заповѣдъ да се обуютъ 5-ма войници и набѣрза ржка да имъ приготвятъ пилафъ. Всички свободни отъ нарядъ войници (боси, дрипави) се натрупаха около насъ и ни утрупвахъ съ въпроси. Станахме приятели. По планетитѣ имъ пѣплятъ въ изобилие осмокраки прасета; по дрехитѣ имъ можешъ да изучишъ цѣлата геометрия; голитѣ имъ меса вкусватъ отъ плодовѣтъ на всички вѣтрища, а боситѣ имъ крака приемаха поздравъ отъ всѣки трѣнъ. Неблагодарно отечество! Кои 5, кои 7 години служатъ и питатъ наивно, дали ще ги уволнятъ сега, като иматъ „хуриетъ“. Увѣрихме ги въ това и много се зарадваха горкитѣ. Тѣ просто обожаватъ бѣлгарскитѣ наредби и ублажаватъ войницитѣ ни. Дисциплинарна рота нѣмали, но който се провинѣлъ въ нѣщо, заличавали му всичкото изсужено врѣме до деньтъ на простѣжпката и започвалъ „отново“ да служи като новобранецъ. Ако ли нѣкой сполучи чрѣзъ рушветъ да се уволни прѣди изтичане срока на службата му, то на негово мѣсто тикнатъ нѣкой изслужилъ вече нещастникъ, като го довлѣкатъ отъ друга войскова частъ, и той служи *забравенъ*, и на протеста му никой не обрѣща внимание. Пѣкъ въ Турция протестъ никога не могѣлъ да пробие пѣтъ до преса и централна властъ. Донесоха и запознаха ни съ пушкитѣ си, разказаха ни одисеитѣ си — цѣли нещастници. Турска работа, източна оправия. Много сж назадъ останали горкитѣ!

Насрѣдъ поляната имаше гимнастически уредъ. Той се състои отъ набитъ въ земята високъ директъ, на върха на който е надѣнатъ дълга греда съ чивии на краищата. Ще се свали единиятъ ѝ край и по коремъ единъ ще се облегне на него между чивиятъ. Той ще се тласне силно съ краката въ земята и ще отлети високо въ въздуха, за да слѣзе до земята другия край. Моментално ще легне на него другъ войникъ и той ще литне въ въздуха, за да се сниши първия и да даде новъ тласкъ на гредата. Турците показваха тѣзи мурáfети на нашитѣ другари, които веднага почнаха да манипулиратъ, докато двама се издигнаха въ въздуха, за да пицятъ тѣ горѣ, а ние да имъ се смѣемъ долу.

Мутишъ ефенди, чаушинътъ, този безграмотенъ човѣкъ, който тукъ е и царъ и самодържецъ, който тукъ има властъ и да ни распне и да ни пусне, който досега можеше 100 пѣти да ни избие, стига да пожелае и да дадеше заповѣдъ за това, — даде заповѣдъ, и всички сме на пѣтъ прѣзъ вѣковна борова гора, съсипана нѣйдѣ отъ бури и пожари, а насрѣщната е само мурá. Като имъ казваме, че у насъ всѣко таково дърво струво по 2 лири, тѣ се чудятъ. Изъ гората тукъ-тамъ забѣлѣзваме хора, които правятъ катранъ съ тази само разлика отъ шведския, че тамошниятъ се консумира чрѣзъ аптекиятъ като лѣкарство, а тукашниятъ — чрѣзъ катраницитѣ на кираджиитѣ, за да не скърцатъ колата имъ. Колко право въ старо врѣме жителитѣ на този край сж носѣли името „смоляни!“ Тѣ сж по-мургави — татарски типъ.

Тежко е, наистина, да те конвоиратъ 5 турски войници съ 300 закрѣпки, но, за наше щастие, тѣ бѣха твърдѣ любезни и внимателни къмъ насъ. — Делкатностъ, голѣма, учтивостъ прѣвъзходна и мисли здрави забѣлѣжихме въ тѣзи роби на природата и режима. Често се вглеждаха въ оржията ни и офицерския панталонъ, което ни доста безпокоеше, но не се сърдѣхме, защото това е тѣхна длѣжностъ и право.

Бѣлица! Ето ни въ това първо село на робска Македония. Накрай селото сж харманитѣ. По тѣхъ свѣтъ много. Познаха ни мнозина българи, които въ врѣме на възстанието прѣзъ 1903 год. бѣха емигрирали въ с. Д.-Баня и хранени на казанъ отъ държавата и съ волни подаяния. Всѣки напуща хармана си, работата си и трѣгва съ насъ. Защо? И тѣ още не сж си отговорили. Извадиха пушки и револвери и загърмѣха. Отъ що? ... Още не сж се сѣтили Цѣлото село е на кракъ, и ние триумфално се движимъ по улицитѣ и едва ли не сме носени на рѣцѣ, но не знаемъ, кѣдѣ отиваме. Народътъ знае, той командува. Мнозина се спущатъ да ни пригрѣщатъ и плачатъ, ала не думатъ и не пушатъ. Ние се вълнуваме, едри сълзи се търкалятъ по бузетѣ на мнозина, войницитѣ се слисаха. Нѣма, нѣма човѣкъ отъ посрѣщачитѣ сълзи да не рони, а много души познаха отъ насъ роднини, хазяи, благодѣтели и спасители прѣзъ врѣме на емиграцията имъ. Тѣ сж пригърнати и злѣ притискани въ обятията. Пусто българско сдърдце! Що правишъ тъй? Нали още дума не сме размѣнили! Каква ли е тази магическа сила,

която те бодна и раздвижи, развълнува? Подъ влиянието на кое таинствено чувство ти затупа и задѣйствува? Толкова ли нѣма мѣсто това чувство у тебе покой да намѣри, ами веднага прѣлѣ, избликина и завлада цѣлата тѣлесна природа! Голѣма и топла е отплата ти, братко! . . . Въведоха ни въ кръчмата на братя Владимиръ и Михаилъ Ив. Кутини. Веднага, още не седнали всички, донесоха вода прѣсна съ стонитѣ, ракия люта съ бардучетата, кафе съ канитѣ, тютюнъ съ кърпитѣ, сирене съ сждоветѣ, въ които е наложено, яйца съ кошниците, масло съ делвитѣ, пиперки и хлѣбъ съ торбитѣ . . . — всички трупатъ, всички принасятъ, всички черпятъ, всички готвятъ, всички шетатъ . . . , а ние сме заобиколени отъ свешеници, учители, търговци, мъже, жени, дѣца — яйце нѣма кждѣ да падне; прислуга толкова искренна, каквато не можа да се сѣнува въ никой палагъ, дѣто гѣне всичко въ злато и пурпуръ. — Всичко се поднася съ топли чувства и благосовии. Тукъ диктуваше сърцето, а разумътъ мълчеше.

Дѣдо попъ Иванъ попъ Матеевъ вдигна ржка да ни благосови и отвори уста да ни поздрави. Помня само, че каза: „Щастливи сме, че имаме свобода, а днесъ е знамение за Бѣлица . . . Тя досега е посрѣщала само турци и заптии и отъ неволи е плакала, а днесъ прѣвъ пжтъ отъ 500 години посрѣща свободни братя и плаче отъ радост. Помня, че само еднажъ дѣдо владика посрѣщаме, но и съ него запитиѣ бѣха, а днесъ щастливъ съмъ, доволенъ съмъ. Петъ пжти на заточение съмъ прашанъ, прашаха ме мечки дано ме изедатъ, но азъ мечката убихъ и мечетата й у торбата турихъ и свързахъ . . . ще умра ссга съ затворени очи и спокоенъ“. Слѣдъ тия несвързани мисли отъ вълнение сълзитѣ му почнаха да текатъ по-силно и по-свързано да говорятъ, устата му едва успѣ да извика: „Да живѣе народа!“ и захлупи очи и горко заплака, а наоколо всичко хѣлцаше и обилни сълзи истриваше. За да турна край на тази сцена, високо попитахъ: „Дѣдо попъ Иване, колко българи и колко турци броеи вашето село?“ — „Прѣди да изгоримъ, синко, българи бѣхме 3125, а турцитѣ не зная, понеже не сж стадо отъ моята кошара“. И изново заплака бѣлобрадиятъ старецъ.

Старо и младо кани: „Ручайте и пийте, скжпи госте, нась не гледайте, сити сме ние, защото никога въ живота си не сме дочеквали и гошавали такива добри госте . . . Ние все турци досега сме гошавали; гсшава ли сме и комити, но скришно и отъ страхъ не сме могли да имъ пошетае свободни“. Имаше гостби — паница до паница, и хлѣбъ — филия върху филия, и вино — съ бакъри. Вдигнаха се три тоста. На всички главатарѣтъ ни отговори се толкова прочувствени и трогателни думи, щото настана форменъ, явенъ, плачъ. Всички бѣха вече прави и съ отложени калпаци благоговѣха и думаха: „И това не бѣхме чули, живи бѣхме и това видѣхме“. Най-послѣ се пи наздравица и за виновниците на свободата, като се почна отъ живитѣ борци, Богъ да прости умрѣлитѣ и се свърши съ Султана, който я прокламира. Това послѣдното бѣше отъ съобрази-телностъ — за угода на войниците, които ни конвоираха. „Ура“ за-

цѣпи въздуха и гърмежи оглушиха всичко живо. Направи се забѣлѣжка, че не имъ е приятно да слушатъ наздравици за Султановото дългоденствие. Желятъ да слушатъ само „да живѣе народа“. Но тази забѣлѣжка направиха ония, които не бѣха разбрали нашето положение сега. А турскитѣ войници гледаха всичко, питаха се, истина ли е това, що става прѣдъ очитѣ имъ, и формено се напиха. Поискахме смѣтка. „Що, смѣтка ли? Вие нема ни не обичате?“ бѣше отговорътъ имъ. Съ зоръ приеха 2 лева, като ги увѣрихме, че не ги даваме за ядене и пиене, а ги молимъ да купятъ съ тѣхъ свѣщъ и да я запалятъ въ изгорѣлата черква прѣдъ св. Великомученикъ Георги. Може ли да бжде по-радушень и по-топълъ приемъ отъ този? Можехме ли ние да го заплатимъ? Възможна ли е по-голѣма признателностъ за услугитѣ, направени прѣзъ врѣме на емиграцията имъ у насъ? Възможно ли е така лесно горещи чувства да взематъ врѣхъ надъ хладния разумъ?

Селото Бѣлица е разположено въ една тѣснина надлъжъ по течението на едноименна рѣка, притокъ на рѣка Мѣста. Отдѣсно и отлѣво кжшитѣ му сж наредени амфитеатрално. Само центърътъ е на малка равнина. По-голѣмата му частъ е изгорѣла въ врѣме на възстанието прѣзъ 1903 год. и сега прѣдставлява грозна картина отъ пепелища и развалини. Почнали сж наново да го възобновяватъ и затова се виждатъ много здания започнати и недовършени, неизмазани и полупокрити. Насрѣдъ селото, надъ рѣката, е „Ханския мостъ“ (площадъ за конгреси и важни рѣшения) съ пейки и отъ двѣтѣ му страни. На този мостъ сж имали право да сѣдатъ само турцитѣ и привилегированитѣ чорбаджии. На него сж биели, бѣсили и застрѣлвали „неблагонадежднитѣ елементи“. Той е нѣщо като площадъ на Бѣлишката гилотина. Турскитѣ махали сж повече запазени отъ пожара и въ тѣхъ стърчатъ селски часовникъ и джамии. Голѣмата черква св. Великомученикъ Георги, единствената по голѣмина и архитектура въ цѣлия Разлогъ, е изгорѣла. Стърчатъ само голи и опърлени стѣни съ чудна живопись. Нейната „зография“ е прѣвъзходствувала оная на Рилския манастиръ, родена отъ четкитѣ на прочутитѣ въ 1861 лѣто изографи Христо, Исакъ и Кузма — арнаути. Жителитѣ се занимаватъ повече съ земедѣлие, но земята имъ е поствна. Голѣма частъ отъ тѣхъ странствуватъ — едни като кираджии съ коне, други като халваджии и бозаджии по България и Ромжния, а трети като градинари по Русия и Австро-Унгария. Отъ дѣвственитѣ борови гори вадятъ само катранъ, а дърводѣлство нѣма никакво. Всички стари и срѣдни хора сж съ турски фесове — само нѣколко интелигентни момчета видѣхъ съ сламени капели. Специално здание си иматъ за училище — „Св. Кирилъ и Методий“, което сега имъ служи и за молитвенъ домъ. Има 180 ученици, раздѣлени на IV отдѣления съ двама учители и една бавачка. Единиятъ учител получава 18 лири годишна заплата, а другиятъ — 15. Общината получава 23 лири помощъ отъ Екзархията, а останалитѣ разноски се посрѣщатъ съ „капа-порезъ“, плащани съ готовность и редовно. Учебната година се почва на „Кръстовденъ“ и свършва на „Св. Ки-

рилъ и Методий“ съ публиченъ изпитъ въ присъствието на мъжете и жените. Изпитътъ е голъмъ празникъ за селянитъ и сгоденъ случай за обсъждане обществени въпроси.

Рогътъ изсвири. Земахме сърдечно сбогомъ. Виното почна да се лѣе и да се поднася и изъ улицитъ. Цѣната му не знаемъ. Само правѣше впечатление, че мѣрките имъ сж оригинални. Свѣтъ много — всички изпращачи. Всички канятъ навръщане пакъ да посѣтимъ селото имъ, но да имъ „сторимъ хаберь по-рано“. Вsrѣдъ гърмежи раздѣлихме се съ махания кърпи и шапки. А турскитъ войници вървятъ, климатъ глави, чулятъ се и „цкаты“, като отъ врѣме на врѣме въздхвaтъ съ по едно дълбоко „ашъ-кулсумъ“.

Смъкнахме се край рѣка Изтокъ. Идеалътъ ни бѣ да се окъпемъ въ пиринска вода, и топлитъ тѣла заплуваха въ студениятѣ ѝ води. Добрътъ чекъ нѣмаше лѣкарь съ насъ.

Подъ впечатленията на видено и чуто крачимъ къмъ гр. Мехомия. Ние стигнахме на заходъ слънце. Учтиво ни помоли чаушинътъ, Мутишъ ефенди, да чакаме на края, а той отлетѣ въ града за инструкции. Цѣлъ мъчителенъ часъ. Неопрѣдѣлеността много ни мъчи. Какви ли не мисли ни минаха прѣзъ главитъ. А какво е докладвалъ за насъ Мутишъ ефенди, той си знае.

Зададе се цѣлъ кортежъ: едни бѣха съ голѣми чалми и дълги долами, други — съ бѣли куртки и червени фесове, трети — съ черни чохени сюртуци и лѣскави сабли . . . , а слѣдъ тѣхъ — низами. Познахме, това е официалния свѣтъ. — „Буюрунусъ комшуларъ!“ Настъпиха церемонията на запознаванията и прѣдставянията. Задвижихме се купно съ „аташиранитъ“ при насъ официални личности прѣзъ криви, тѣсни, калдърмени улици. Прѣдъ голѣмо здание спрѣхме. Дали не е това тюрма? Тъмнината ни прѣчи да го познаемъ веднага. Изкогнаха низами, взеха ни дрехитъ, разтовариха ни конетъ, цѣлия багажъ внесоха вътрѣ и поставиха часовой, а насъ церемониално въведоха въ широка свѣтла зала съ канапета по кюшетата и турски карти по стѣнитъ. Познахме, че това не е нито тюрма, нито каушъ, нито участъкъ, а — училище. Олекна ни. Започна по единично запознаване, а слѣдъ него — кафета, тютюнъ . . . и приждатъ нови официални личности. Питатъ ни, разправаме: — Кои сте? — Туристи. — Откъдъ идете? — Отъ върховетъ. — Защо сте съ нишани (значитъ)? — Защото сме дружество. — Какво ще рече това дружество? — Калабалъкъ, компания . . . — Защо ви сж тия тояги (гегитъ)? — Да се катеримъ по върховетъ и да се спускаме изъ урвитъ. — Друга работа нѣмате ли? . . . ? Разправяй на дървото, и ако то те разбере, то и тѣ ще те разбератъ. Хемъ сж тѣ каймаками, кадии, кятипи, ходжи, ефенди, юсъ-башии, бинъ-башии, миралаи, низами, суварии, орманъ-мемеру и пр. Боже, що да направимъ, какъ да имъ обяснимъ, та да имъ увратъ главитъ! Онова, което не можемъ на турски, допълнуваме съ български; не може ли и по български, обърнемъ мимически . . . Ама шо е джумбушъ, шо е картина! Едно най-много ни облекчи — когато поискаха извинение, че тукъ сега ше ни гостятъ само съ дини и сирене, и почнаха да си взиматъ сбо-

гомъ. Сега пръвъ българинъ се яви при насъ. Той бѣше Максимовъ, учителъ. Внесоха се маси, наслагахъ храна, и всѣкому прислугваше аскерлия и полицаи — така вѣжливо, каквото могатъ да направятъ само турци.

Учителътъ Максимовъ ни покани да прѣношуваме въ неговия ханъ. Отидохме тамъ, отдѣгнахме си и слѣдъ това въ двѣ стаи натъркаляхме се 24 души подъ покрива на изпарения, прахъ и разваленъ въздухъ. Дѣ си рилска атмосфера, жалимъ всички за тебе!

Срѣдъ нощъ е. „Жѣденъ конь мжтна вода не гледа“, нито пжтникъ — разваленъ въздухъ и твърда постеля. Всички хъркатъ — дълбоко спятъ.

Захвана силенъ трѣсъкъ по врати и прозорци, като че сме отъ хуни нападнати. Уплашихме се, нарипахме. — Кои сте? — Отваряйте скоро! — Молимъ, не се ли намираме въ свободна конституционна Македония? — Защо питате? — За да ни оставите спокойни да прѣношуваме, че сме морни, и утрѣ въ сѣмнало елате да ви дадемъ обяснения! — Отваряйте скоро, ви казваме, за да не счупимъ вратата и да влѣземъ насила! Отворихме. — Що желаете? — Вие сте комити. Откъдѣ идете? Кой ви прати? — „А бе, еврейнъ комита става ли? азъ съмъ еврейнъ“, обади се единъ шегобиецъ отъ нашитѣ. Това ги малко смегчи. На мижещата свѣтлинка видѣхме силуетитѣ на двама цивилни хора, а задъ тѣхъ стоеха вѣоржжени нязами. Запознахме се — казаха си имената С-вски и Б-новъ и добавиха, че комитетски хора „бѣгомъ“ имъ съобщили чакъ въ с. Барско, че чета се смѣкнала отъ планинитѣ, и тѣ изтрепали коне и хора по тъмнинитѣ, за да долетятъ тукъ. Обяснихме имъ, че не сме чета, а сме туристи, които идемъ да ги поздравимъ съ свободата. Подкрѣпихме това съ знакове, геги и официални книжа. Като се не задоволиха съ тѣзи доказателства, тѣ се взираха въ лицето и каяфета на всѣкиго по отдѣлно, само жхбитѣ ни не гледаха; най-послѣ добавиха, че сж вкарани въ заблуждение, и излѣзоха, но извиение не поискаха. Възмутени отъ постѣпката на тѣзи неканени гости и отъ издадничеството на хазаина ни, изново налегдохме, но сънътъ вече малцина хвана.

Още рано туриститѣ на групи излѣзоха изъ града да пиятъ кафе и да разгледатъ забѣлжителноститѣ. При всѣка група се присламчуваха личности, които най-първо питаха: „Върховисти ли сте? Кой ви изпрати прѣзъ балканитѣ?“ Разбрахме, че това сж дидективи. Тѣ, като гледатъ у насъ бинокли, оржжия, рогови трѣби, карти, бѣлѣжници, чанти и пр., плюсь това, като се научили и за приема ни и рѣчитѣ въ Бѣлица, подозрѣли, едва ли не, нѣщо като контра революция.

Дойдоха полицаи и поканиха главатаря да се яви прѣдъ нощешнитѣ господиноци. Отидохъ. Хладно, грубо и отсѣчено ми обяха: „Вие сте говорили слова, викали сте да живѣе Султана; отъ България всѣки день се изпращатъ хора да ни убиватъ, у васъ довѣрие нѣмаме и не ви допушаме да отивате по-нататкъ да бунтувате хората, затова справете се веднага да си заминете обратно.“

Азъ декларирахъ : „Не сме ние хората, които сме дошли тукъ да обърнемъ работитѣ наопаки. Ние сме чисти отъ всѣкакви подкладки. Увѣрявамъ ви, че ние сме туристи и идемъ съ чиститѣ намѣрения да поздравимъ братята си съ свободата и да изучимъ тѣзи мѣстности. Съ тая цѣль сме толкова трудъ положили и отъ името на другаритѣ си моля ви да ни дадете възможность да отидемъ поне до изворитѣ на р. Изтокъ, които сж толкова интересни, и до селата Банско и Баня, а за да бждете гарантирани, дайте ни ваши хора да ни придружаватъ, ние ще имъ платимъ и драговолно ще се подчиняваме на вашия режимъ прѣзъ всичкото врѣме и прѣзъ цѣлия пѣтъ ; иначе ще се попрѣчи на цѣльта ни и ще ни бжде много мѣчно.“ — „Заявяваме Ви, че нашитѣ хора за пари не служатъ. Каквото щете, така тълкувайте нашата постѣпка, ние вардимъ кожигѣ си, ние у васъ се съмняваме и категорично забраняваме да се мръднете по-нататѣкъ, ако ви е миль живота“, отсѣкоха тѣ. — „Щомъ е така, ние насила не можемъ да отидемъ, но ви заявявамъ, че по сжщия пѣтъ нѣма да се върнемъ. Позволете ни поне за връщане този маршрутъ : „прѣзъ селата Бѣлица и Якуруда, оттамъ по р. Мѣсга, та на върха Бѣлмекенъ.“ — „Свободни сте да минете по този пѣтъ, но откъдѣ го знаете вие?“ — „Отъ туристическата школа“.

Върнахъ се. Докладвахъ на дружината, а тя остана като грѣмната, попарена. Поржчихме общъ обѣдъ и излѣзохме по покупки за подарѣци, като прѣдварително рѣшихме да поздравимъ телеграфически българската туристовска организация изъ конституционна Македония. Телеграмата се състави, удобри се и се написа съ латински букви. Занесохъ я на станцията, но ме върнаха да я прѣведе и напиша по турски. За тая цѣль отидохме въ най-главното кафене, дѣто сърба кафето си най-учениятъ мехомийски свѣтъ. По-лесенъ е билъ прѣвода на Библията отъ 70-тѣ тълковници въ Птоломеово врѣме, а по-мѣченъ — на нашата телеграма ! Събра се учениятъ свѣтъ. Никой не може да намѣри въ турския езикъ подходящи термини за думитѣ : туристи, дружество, здравѣйте. Пратиха за рѣчникъ. Повикаха гърци и евреи. Казаха ни, че още снощи управницитѣ търсили въ рѣчника да видятъ, що значи туристъ. За освѣтление и упжтване дадохме имъ нѣколко броя отъ списанието „Български туристъ“, пакъ не върви. Дълго врѣме ѝ *бабуваха*. Най-послѣ гордиевия възелъ разсѣче единъ еврейнъ съ помощта на полицейския приставъ, който все се мѣчеше да долови да не е нѣкаква шифрована телеграма. Какъ я прѣведоха и написаха, тѣ си знаятъ. Занесохъ я пакъ на телеграфа. Тукъ отидоха да се допитватъ. Върнаха се и ми казаха, че отъ насъ и за насъ нито могатъ да приематъ, нито да прѣдаватъ телеграма. По-послѣ всички отидохме на станцията и поискане отворени писма. Отидоха пакъ да се допитватъ. Върнаха се и ни казаха : „Нѣма писма, до снощи имаше, ама сега се свършиха“. Тръгнахме по дюкянитѣ да си купимъ картички поне. Купихме, написахме и отидохме да искаме марки да ги облѣпимъ. Пакъ съвѣщание ! Изъ задната стая на телеграфа излѣзоха нощешнитѣ С-ски и Б-овъ, взеха отъ рѣцѣтѣ ни картичкитѣ,

четатъ ги прѣдъ очитѣ ни и разрѣшаватъ да имъ се лепнатъ ли марки или не. А бе достове, чакайте поне да си излѣземъ, пакъ тогава ги четете! Виждаме по дюкянитѣ българскитѣ вѣстници складирани така, както сж си съ връзкитѣ изпратени. — „Защо ги не разпродавате и разпрѣсквате между гражданитѣ да се четатъ?“ — „Защото С-ски и Б-овъ не позволяватъ и ние не смѣемъ, страхуваме се!“ А тѣ всѣкога се разхождатъ важно, даватъ заповѣди налѣво и надѣсно, държатъ въ рѣцѣтѣ си всички учрѣждения, турнали подъ контрола си всички чиновници — отъ най-голѣмия, до най-малкия, прѣснали свои очи и уши по всички геометрически направления и турнали въ респектъ всички — всѣки трепери, нѣмѣе и слуша безпрѣкословно, а слѣдъ тѣхъ войници и низами честъ имъ отдаватъ и заповѣдитѣ имъ изпълняватъ. Официалнитѣ власти — граждански и военни сж обезличени. Гледатъ хората и дори имъ се не върва въ това, що виждатъ да сс върши. Чухме да казватъ много хора на „конституцията“ „разтурията“. Колко право!

У тия ядове смѣшникътъ Яко рече да сюрпризира пакъ насъ и тия, които имаха властъ. — „Чакайте, за джумбушъ и ядове ще ида да подамъ телеграма, — *жената да иде на баня*, та да видимъ, дали поне такава телеграма ще приематъ отъ насъ. Рече и веднага отиде. Казаха му: „Отъ Мехомия за България телеграфъ нѣма, у Джумая има, оттамъ я пратете — ще я ударятъ“. Като имъ вдигна една гюрултия, — свѣтъ се събра. Долетѣха пакъ С-ски и Б-овъ, турнаха я подъ цензурата и Яко плати за нея 14 и зола, отъ лира турска 108 гроша. Той поиска разписка, а тѣ му отговориха, че у Турция разписка се не дава. И това е свобода, и това е модерна конституционна държава! Тая болестъ на македонския робъ, която е минала всички периоди вече — цѣрена е съ мехлемъ и съ вода, стигнала е до ножа, както казва латинската пословица: „Болестъ, която не се цѣри съ вода, цѣри се съ мехлемъ; ако мехлемъ не помага, цѣри се съ огънь; ако и огънь не помага, цѣри я ножътъ.“ Такова е положението. Сравнено това положение въ Македония съ това у насъ и Европа, ще се убѣдимъ, че народитѣ, и частнитѣ личности, сж сами творци на своята сждба. Конституционниятъ режимъ е *прѣскокнатъ тукъ*: скокътъ е прѣминалъ отъ деспотическия режимъ *прѣзъ гърба на конституцията* и е падналъ въ една организация, която брои въ редоветѣ си такива водители, които, като се отнесатъ хората къмъ тѣхъ за поука — да узнаятъ и се научатъ, що ще каже туристъ, какви цѣли иматъ туриститѣ и защо сж дошли тия туристи, отговарятъ имъ така: „Туристи ще каже... имъ майката!“ И каймаканинътъ люто ми се оплака, че тукъ нѣмало свобода, а имало само тероръ отъ организационнитѣ водители, и милионъ пѣти се извинява, че *при свободата*, съ която ги поздравяваме, тѣ сж насила заставени отъ С-ски и Б-овъ да ни не допускатъ да отидемъ по-нататъкъ, да ни ограничаватъ, да ни върнатъ, едвали не да ни интерниратъ като послѣдни злодѣи. Тая изповѣдъ я направиховѣкътъ, когато отидохъ въ канцеларията му да поискамъ съдѣйствие и очистване на пѣтя ни отъ нехранимайковци. Той съ удо-

волствие ни турна на разположение „пждаро-реформаторскитѣ“ полицан Спасѣ и Османѣ.

Като се върнахъ въ кръчмата, заварихъ всичкитѣ другари на гуляй съ млади турци, които цѣлуваха всѣкого по уста и рамена, черпѣха ракия изъ котелъ съ вински чаши и поздравляваха съ „яшасънѣ милетѣ“. Нѣкои се бѣха надрѣнкали и танцуваха. Щомъ ме видѣха, наскочаха, почнаха се запознавания съ пригрѣщания, „яшасънѣ милетѣ“ и прасѣхъ отъ цѣлувки. А позата ни приличаше на Севлиевски шишета, кога ги чукатъ съ ракия. Всѣки турчинѣ ти поднася ракия съ винена чаша, и ако откажешъ, ти не си се радвалъ на тѣхната свобода, която била голѣма, голѣма, голѣма! — Откато се обявила, мнозина не си ходили по домоветѣ, денонощно сж пили и пѣли и никой ги не безпокоелъ; а пѣкъ при стария режимъ, щомъ се напивали, полицантѣ ги тикали къмъ участъка, страшна тирания било. Тежко ти, народе, ако така разбирашъ конституционнитѣ свободи! Това се вика: „На келава глава пауново перо.“ — „Въ водата можешъ да видишъ своето лице, а въ виното, чуждото сърдце“. Картината бѣше гнусна: едни се залюлѣли като попови калимавки въ бунаръ — танцуватъ, други се разпѣнвали — пѣятъ, трети заревали — „яшасънѣ милетѣ“... Всѣки има право да те цѣлува и улигави, и ти трѣбва да му върнешъ цѣлуката отъ приличие и учтивость съ „честито“. А пѣкъ мутри ли бѣха за цѣлувки! Цѣлували ли сте циганския голъ охлювъ! Щещъ не щещъ, ще пиешъ; щещъ не щещъ, ще те цѣлуватъ и ще цѣлувашъ; — това е свобода, това е „яшасънѣ милетѣ“ — „хуриетѣ“, не е шега. А историята на революционното прокламиране на конституцията тукъ е много интересна. Рѣшено било да се объяви тя и датата телеграфически опрѣдѣлили. Срѣщу тази дата вечерята изпратили кавалерията по всички села съ заповѣдь — прѣзъ нощта да доведатъ всички пѣрвенци въ гр. Мехомия подъ прѣдлогъ, че Султанѣтъ е умрѣлъ и народѣтъ трѣбовало утрѣ *рано* да прогласи новия Султанѣ, защото *безъ това* ще се сбиятъ многото прѣстолонаслѣдници и лошо ще стане. Другия день рано се събрали на площада прѣдъ т.-пощенското управление прѣдставителитѣ на цѣлия Разлогъ и гражданитѣ отъ Мехомия. Въ това врѣме офицеритѣ довели въоръжени роти, съ които заприщили всички улици. Слѣдъ една кратка рѣчь тѣ заповѣдали на войницитѣ да зарѣжатъ пушкитѣ си и дали заповѣдь всички присѣтствующи да викатъ „да живѣе конституцията!“ Войницитѣ захванали да гърмятъ въ въздуха и зурни и тжпани писнали прѣдъ изненаданото общество, което трѣгнало да пие „крѣчма“ за свободата. Четницитѣ пѣкъ свлѣкли четитѣ си отъ Пирна, станали „всѣхъ и вся“, а другитѣ ги слушали безъ прѣкословно и играели, както имъ свирятъ. Кой пие, кой плаща и какво ще стане, това никой не знае. Всѣки трѣпнѣлъ и пиелъ загриженъ за бъдещето. Този площадъ е кръстенъ „Конституция“.

Мехомия, топната въ зеленина и разкошъ, е разположена всрѣдъ високото Разложко поле, въ което лозата не вирѣе, тъкмо на онова мѣсто, дѣто се сливатъ тритѣ рѣки — Бѣла-рѣка, Черна-рѣка и Яза,

най-голѣмата, която съ шумъ извира на голѣми маси подъ политѣ на Пирина. Градътъ е съ криви, тѣсни и калдърмени улици, плувнали въ вода, и здания счупени, на които и дяволътъ не може да опрѣдѣли стила. Въ двороветъ му сж издигнати високи дървени пердета, за да се не гледатъ харемитѣ. Всѣки дворъ се съобщава съ другитѣ съсѣдни чрѣзъ малка вратница, наречена „комшулукъ“. Прѣзъ тѣзи „комшулуци“ можешъ да обиколишъ цѣлата махала, безъ да излѣзешъ на улицата. На това обстоятелство се дължи укриването и изплѣзнуването на четитѣ изъ ржцѣтъ на обсадителитѣ и потеритѣ. Градътъ брой 5000 жители, отъ които $\frac{1}{3}$ сж турци, а $\frac{2}{3}$ — българи. Само 95 български кѣщи сж изгорѣли въ врѣме на въстанието. Градътъ изобщо е запазенъ. Има III-класно училище съ 8 души учители, отъ които двама поддържа Екзархията, като имъ плаща 110 лири на двамата годишно, а на останалитѣ плаща общината по 18—30 лири, изплащани редовно. По селата имало учители и съ по 7 лири годишна заплата. Черквата е малка и стара, джамиятѣ сж великолѣпни, а полицейскитѣ домъ, въ който се помѣщаватъ всички учрѣждения, е голѣмо двуетажно масивно здание. Аптеката не можешъ да различишъ отъ единъ бакалски дюкянъ. Кафето и почеркитѣ сж по 5 пари, а динитѣ и тютюна се продаватъ на ока.

Повечето отъ туриститѣ си накупиха и нахлузиха фесове. Гегитѣ, биноклитѣ и въобще странното ни снаряжение правѣха да се трупатъ хората около насъ като около мечки, а пакъ ние обичахме повечко да се трупаме и любуваме на изтегналитѣ се като цариградски кучета около джамиятѣ и шадраванитѣ дрипави и боси турски войници. Дисциплина! Ориенталщина! — Между офицера и войника, бея и дѣловия човѣкъ има голѣма разлика въ вѣнকাশността. Това е печата на режима.

Рогътъ ни вдигна. Пиянитѣ турци останаха долу да играятъ и гуляятъ по конституционно, да подражаватъ на „шемендефера“ и пр., а ние се качихме горѣ, наредихме се на обща софра и, въоръжени съ вилици и ножове, почнахме операцията.

Пладне е. Слънцето силно пече. *Нарадвахме се на свободата*, признахме конституцията! Хората ни обичали, но конституцията ни не щѣла. Щомъ е така, и ние разочеровани трѣгнахме неволно обратно. А хората скърбятъ повече отъ насъ за тая жестокость отъ ония, които се борятъ за свобода, братство и равенство. Това личи, то се чеге по лицата на турци и българи — изпращачи. За населението, на което чувствата се не управляватъ отъ организации и дипломации, ние пакъ сме скжпи госте. — Като почивахме при една нива съ царевици, изкочи една жена, която, като ни поздрави, извика: „Честита била моята нива да почиватъ до нея такива скжпи госте“. Всѣки мжжъ и жена ни поздравляваха и молѣха да имъ разкажемъ нѣщо за България. Тѣ ни разказваха, че тѣзи дни видѣли и „шейтанъ арабаси“, карани пакъ отъ българи, „хубави като ангели“. Укичваха ги съ крилѣ ли не, съ душа ли не, съ колата на св. Илия ли не, съ какви ли чудатости не, — а това били трима наши колоездачи.

Изъ пжтя нашитѣ пждаро-реформаторски полицаи ни казаха, че имали инструкции да не минаваме пакъ прѣзъ с. Бѣлица, а да минемъ „кестерме“ за с. Якуруда и тамъ слово да не държимъ. Отъ ядове намѣтахме се въ рѣката да се кжемъ, а тѣ, джандармитѣ, ни пазятъ дрехитѣ и ни се смѣятъ на дѣтинскитѣ закачки и на веселостта — ние сме за тѣхъ „банбашка инсанъ“.

Прѣзъ баири и долове крачимъ къмъ Якуруда. Когато питаме, все ни казва, че имало 6 часа до селото. Ходихме 4 часа, патаме, пакъ имало още 6 часа. Ше вѣрвате ли, като ви кажа, че тукъ, въ този край, нѣма колни пжтъ! Тукъ човѣкъ още не е стѣпилъ въ борба съ природата — онова, което е било пжтъ, сега е корито на рѣка, на която не е казано, тукъ е мѣстото ти, а това е моя пжтъ. Рѣката е пртиснала пжтя и е накарала човѣка да се катери високо край нейнитѣ ровини, за да слѣзе пакъ долу. А пжтенъ данѣкъ плащали всички!

Само въ Турция не трѣбва да се чудимъ, защо не се цѣни вѣрмето, защо се кара виното въ тулуми, защо грѣнчаритѣ каратъ грѣнци за пазаръ на самаръ; защо виждаме тукъ-тамъ кола и то съ прѣдница, по-голѣми отъ задницата и натоварени не съ повече отъ 60 оки товаръ; защо носятъ житото на воденица въ тулуми, задѣнати съ вжжя на гърба; защо нѣматъ мостъ, който да се не люлъе отъ човѣка, като го задруса; защо всичко се измѣрва съ конски товаръ, а не съ тонове и кубизи.

Настѣпихме въ територията на „бабашкитѣ помаци“. Тѣ живѣятъ и по върхове и по долове на Родопитѣ — дѣ 3, дѣ 5, дѣ по 10 кжши съ дебели зидове и итвори въ тѣхъ за стрѣлба, наричани „мазгали“. Всѣка кжша е арсеналъ и укрѣпление. Безъ хлѣбъ излиза и лѣга помакътъ, а безъ пушка и ножъ не. Тѣзи помаци сж кюрдитѣ въ Европа. Отъ азиатскитѣ страдатъ арменцитѣ, а отъ европейскитѣ — българитѣ. Пжтникъ, който влѣзе въ страната имъ и излѣзе живъ и необранъ, се счита за изново роденъ. Нѣма день, въ който тѣ да не сж създавали главоболия на властитѣ и въ двѣтѣ страни. Направятъ прѣстѣпление въ българско, бѣгатъ въ турско-Иди го гони и удостовѣрвай самоличността му! Всички сж кървопийци и разбойници, всички сж ятаци — „единъ за всички и всички за единъ“. А грозната помакина се крие подъ съдраната прѣстилка, за да не видишъ млѣчното ѣ лице.

Крачимъ силно подъ впечатлението отъ разказитѣ за страшнитѣ подвизи на тия помаци — звѣрове въ човѣшки образи.

Късно е. Най-сетнѣ блѣсъкъ отъ лампи и огньове издаде, дѣ се гуши село Якуруда. Нова изненада! Полицантѣ Спасъ и Османъ ни обявиха, че иматъ инструкции да ни прѣдадатъ на полиц. участъкъ, за да ни интерниратъ прѣзъ пункта „Аврамово“. А дѣ е общанieto на Мехомийскитѣ деребеевци? Дѣ е тѣхното позволение? Това ли значи да декларирашъ и разрѣшишъ!

Тържествено обявихме, че искаме да ношуваме въ кжшата на дѣдо попъ Филипа, лично познатъ на нѣкои отъ насъ. Това сторихме. Тамъ вече заобиколихме дѣдицата като дѣца, които се оплак-

вать на татка си, а той, за утѣшение и насърдчение, ни снабди и съ ракийца, и съ топла вечеря, и съ червено винце, и съ чисти постилки. Пѣемъ ние, пѣе и дѣдицата, а полицаитѣ пиятъ ли, пиятъ на наша смѣтка. Утрѣ, ако упорствуватъ, ще ги вържемъ, само дано не дойде нѣкое отдѣление гаджали отъ тукашния постъ.

Тъкмо по вечера дойде синътъ на дѣдо попа, единъ интеллигентенъ момъкъ, и съобщи, че хей сега трима български офицери въ униформа съ нѣколко въоръжени войници слѣзли отъ балкана, влѣзли въ турската казарма и останали госте на турскитѣ офицери и ще имъ носятъ вино, провизии и пр. Това извѣстие като топъ пукна, като балсъмъ падна. Спомнихме си веднага тѣхното обѣщание на „Демиръ-капня“, че нѣма да се мръднатъ отъ границата, докато пакъ не ни видятъ, и че отблизу ще слѣдятъ за нашата участъ Взехъ книга и моливъ и имъ написахъ това, *що ни тегнѣше на душитъ*. Сжщиятъ момъкъ разбра, почервенѣ и каза: „Бждете спокойни, тая бѣлѣжка ще отиде по адреса си хей сега и ще се прѣдаде безъ да угади нѣкой!“ Речено и свършено. Изхвъркна той и сетнѣ докладва, че тѣ за насъ дошли, като се прѣсторили, че гонятъ контрабандисти, Олекна ни. Хемени почнахме да се чувствуваме, като че сме си у дома. За тая блага вѣстъ дѣдицата поржча повече винце.

Хубавъ день. Срѣщу буйна чешма на пейки и столове приемъ си кафето. Моми и булки хрисимо поздравляватъ, лукаво и изпитателно погледватъ, наливатъ зелени стомни и бѣли мѣнци и си отиватъ. Едни отъ другаритѣ по тѣхъ зяпатъ и коментиратъ, а други — по карикатуритѣ и афишитѣ, притурки на Стамболскитѣ вѣстници, налѣпени по стѣнитѣ. Между тѣхъ личатъ и чудни вѣзвания съ почуденъ езикъ, озглавени така: „Оглашение“, „Да се знае и запомни“ и пр. Тѣ не сж интересни само за ония, които зяпатъ по булкитѣ и момитѣ. Чуватъ се тежки стѣпки и дрѣнкания на сабли по каманациитѣ. Ето цѣлъ щабъ офицери — български, сжщитѣ на „Демиръ-капня“, редомъ съ турски, укучени съ знацитѣ на юлката революция, облѣчени въ коприна и чоха, само по сюртуци, а нашитѣ бѣха кой съ куртка, кой съ шинелъ балкански; а слѣдъ тѣхъ вървѣха войници (турски и български) на почетно разстояние. Старшиятъ отъ българскитѣ офицери ни прѣдстави на турскитѣ, като каза: „Тѣзи сж туриститѣ, за които ви приказвахъ, че официалнитѣ военни и граждански власти ги много любезно приели въ Мехомия, а *други по акѣлли* отъ властитѣ ги връщали, като имъ отниматъ свободата и искатъ да ги изтезаватъ още цѣлъ день и половина пѣтъ прѣзъ „Аврамово“. А старшиятъ отъ турскитѣ офицери любезно и учтиво запита: „Какво е вашето желание?“ — Молимъ Вашето разрѣшение да се върнемъ въ България прѣзъ р. Черна-Мѣста (Суванъ-дере), та на връхъ Бѣлмекенъ и оттамъ прѣзъ Костенскитѣ езера, Айрянъ-дере, Сакарджа и въ Долна-Баня. Откждѣ вие знаете тѣзи мѣста? — Туристътъ е длъженъ да познава отечеството си изобщо, а въ подробности — клоновата областъ на дѣйствиа. Той ни потупа по рамената и каза: „Ще бжде споредъ желанието Ви — имате свободата си“. И пожела да се разговоримъ и почерпимъ по

едно кафе въ любимото му кафене, построено на една височина. Отидохме тамъ. Завърза се разговоръ помежду ни за нашата туристическа организация, за цѣлитъ ѝ, за програмата и патилата ни. Дадохъ му туристическа значка за споменъ и нѣколко броя отъ сп. „Български туристъ“, а той извади книга и написа заповѣдь до всички официални личности и учрѣждения и постове да ни даватъ свободенъ пропускъ и съдѣйствиe. Сетнѣ се изкачихме на балкана, отдѣто като отъ птичи полетъ се вижда цѣлото село и околноститъ му, и се продължавахме да се смѣемъ отъ шегитъ, пущани отъ друаря ни Яко. Тѣзи шегѣ ни сблизиха и ни направиха нѣщо повече отъ приятели и роднини съ тия благи турци.

Село Якуруда е сгушено въ една отъ диплитъ на родопитѣ, които го гоятъ съ балканския си въздухъ и поятъ съ кристалнитѣ води на р. Мѣста. То брои 800 кжши (едната половина български, другата половина турски) съ 4500 жители. Въ вѣстанието не е горѣло. Улицитъ му сж криви, тѣсни, калдърмени съ надвиснали надъ пжтя двуетажни кжши, изградени съ каменни стѣни като крѣпости. Гиздавъ балкански свѣтъ. Издига се двуетажно училище съ 200 ученици, разпрѣдѣлени въ 4 отдѣления, и трима учители. Главниятъ учител получава 25 лири, а помощникитъ му — по 15, плащани само отъ общината, и разхвърляни само върху ония селяни, които пращатъ дѣца въ училището. Черквата е малка съ двама свещеници, а сега се гради голѣма модерна, на която постройката е врѣменно спрѣна по липса на срѣдства. До рѣката сж наредени голѣми казани, дървени и каменни корита за общо ползуване и за пране. Пазарѣтъ за едъръ и дребенъ добитѣкъ е въ петѣкъ. Накрай селото има голѣма нова казарма съ балкони, прѣдъ която е поставена будка за часовоя. Когато се яви нѣкой, часовиятъ дърпа едно вжже отъ бутката, което раздрѣнква голѣмъ звѣнецъ. По този сигналъ се явяватъ офицери, които поканватъ госта въ общия салонъ, мобилиранъ съ миндерлѣци; тамъ черпятъ кафе, тютюнъ и се захваща разговоръ.

Баба попадия и снахитѣ ѝ сготвили ни хубавъ обѣдъ, но и хубави пари имъ дадохме. На обѣда ни пожела да присжтствува и Сабри ефенди, богатъ землевладѣлецъ, прѣзъ горитѣ и пасищата на когото има да пжтуваме половинъ день. За направената му честь той даде бѣлѣжка до главния кехая на мандритѣ му да ни подари една пита прѣсенъ балкански кашкавалъ и да ни приеме като драги госте за нощувка отъ негово име.

Рогѣтъ свирѣ, туриститѣ сж подъ пълна пара. Изпращачи, почерпки. . . Полицията пасува; тя е просто зрителка, а ние сме свободни. Съ пѣсни, и гърмежи отъ любезнитѣ изпращачи, ние потеглихме право на сѣверъ, за да починемъ тамъ, кждѣто се събиратъ Бѣла и Черна Мѣста. Купихме си оризъ и захаръ да правимъ вечерѣта сладѣкъ оризъ на влашкитѣ мандри.

Пладне е. При студена чешма правимъ генерална почивка и се кжпемъ за послѣденъ пжтъ въ р. Мѣста. Единъ влахъ ни е водачъ. Оттукъ почзаеме да се възкачваме по Родопскитѣ височини, и върховетѣ никнатъ като гжби прѣдъ насъ. Посрѣдъ борови лѣсове се

зеленѣятъ обширни морави — едни разорани, други оставени за ливади, а трети сж пасища. Вsrѣдъ всѣка такава морава се мждри кжща съ оборъ и сламеникъ, въ които се прибиратъ добитѣка, хранитѣ и стопанитѣ имъ прѣзъ работното врѣме. Това сж лѣтнитѣ вили на помацитѣ. Макаръ че е половината на августъ, косидбата сега почва, а до жѣтва има още врѣме. Искашъ ли да видишъ природни хубости, загрозени отъ помаци и помакини, ела тукъ ! И още се криятъ де ги не видишъ ! По тия мѣста всѣкога върви съ другари и се дрѣжъ за оржжието си, за да имашъ по-малко страхъ. Сърдцето те заболява, като гледашъ много пространни голотии, които е направилъ пожарътъ, и тия гигантски борове, трѣкулнати на земята отъ буритѣ. А пѣкъ като гледашъ други цѣли непроходни пространства само съ боръ и мура, зелени като коприва, които стърчатъ като копия къмъ небето, не ти се иска око да отдѣлишъ. Богатства и хубости кой ви прилично оцѣнява ! Кой васъ отъ любовъ и услада посѣщава ! У васъ се криятъ само роби безащитни и чети ратоборни, за да се спасятъ не отъ звѣрове, а отъ хора кървопийци. Ние зяпаме високо, а р. Мѣста ни пѣе ниско. Единъ отъ туриститѣ прѣкарва криза — равновѣсната му нерва страда и той едвамъ ходи и крака прѣплита. Отъ мжка ли бѣ, отъ що ли биде, попита човѣкътъ да се научи нѣщо за боровитѣ шикалки, нападали по земята, и за чемериката. Веднага въ услуга му сж всички, като че сж се сдумали и му обясняватъ, че шикалките били на мечкитѣ царевичитѣ, а чемериката — тютюна имъ. Гледъ ги болникътъ, гледъ, кимъ глава, пѣкъ почна да се смѣе въ този зоръ и да говори всѣкакви думи. Отъ това се по-свзве и бодростъ пълна доби, когато му посочиха въ рѣката боситѣ влахинки, които перѣха въ леденитѣ води на р. Мѣста.

Въ една отъ влашкитѣ колиби сме мили гости. Всичко е на кракъ. Старицата, влахинка, меси хлѣбъ. „Бабо защо, не оженишъ синоветѣ си, та снахитѣ да ти шетатъ“, питахме ние — „У нашитѣ колиби, синко, моми нѣма, „кѣтъ са“ ; снаха трѣбва да търсимъ отдалеко, а пѣкъ сме сиромаси“, стговори тя.

Много сж мжчни женидбитѣ между тѣзи планински чада. Всичко, ама почти всичко, трѣбва да върши жената. Това е причината на преждеврѣмнената имъ смъртъ, а мжжътъ е монархъ, който само стадото си гледа, и отъ това мжжегъ у тѣхъ сж винаги повече отъ женитѣ, а като така, и жената се скжпо купува отъ мжка и продава отъ бащата. Между дѣхъ женидба по любовъ нѣма.

На мандрата сме. Стада, пастири, кучета, чудо ! До студена ледена чишмичка, около два голѣми огньове, върху меки влашки китеници пихме люта ракия, ядохме млѣко, корокмачъ и кашкавала, подаренъ отъ Сабри ефенди. Върху тѣхъ полѣхме вино червено.

Тиха безлунна нощъ е. Никакъвъ вѣтрецъ не безпокои листата. Небето е обсипано съ едри брилянтени звѣздици. Далечъ власитѣ биятъ кашкавала, пѣятъ чудни пѣсни, въ които се примѣсватъ лай на кучатата, дрѣнкане на звѣнци, пастирски провиквания, гър

межъ съ пишови и пр., и приспиватъ морнитѣ туристи, които хъркатъ още на турска територия.

Утро е. Тихо безоблачно небе. Звѣздитѣ една по една угаснаха. Птички и магарета поздравиха веселото утро. Горѣ по небето се затръкаляха двѣ свѣтила — слънцето, което добиваше жаровитѣ цвѣтъ, и луната — вехта крѣпка на нови панталони. А долу на земята туриститѣ вече бѣха омахали нѣколко копани попара.

Напуснахме леглото си като зайци, а подирѣ нѣколко врѣме — и пояса на горитѣ. Настѣпихме въ чаловетѣ. Близу сме до границата. Пустѣ капризъ — ще ядемъ пѣстърва отъ р. Мѣста, турска пѣстърва, па макаръ небото и земята да се ставатъ. И серкмето почна да реже водитѣ на вироветѣ, а ние изъ политѣ му гледахме тѣзи прѣкрасни голѣми гадинки, създадени въ 5. день, безъ да искаме и да знаемъ, че налѣво и надѣсно се бѣлѣятъ чадъритѣ на турскитѣ постове. Пихме послѣдно вода отъ Мѣста изъ самиятъ ѝ изворъ, дѣ прѣви пѣтъ тя вижда свѣтъ. И оттамъ поехме по връхъ Бѣлмекенъ. Колко пѣхме и викахме тукъ на границата, като гледаме на югъ Македония, а на сѣверъ — Долна-Баня. Радостта ни още повече се усили отъ това, че тукъ нѣмаше опасностъ нито отъ турци, нито отъ помаци, нито отъ глупави водители на идеални организации.

Гледахме, поглѣтахме съ око всичко и, безъ да се наситимъ, смѣкнахме се прѣзъ боровинки, ягоди, малини и здравецъ вечерята въ с. Долна-Баня — здрави, бодри и весели.

с. Долна-Баня, 1909 г.

Б. Образописовъ.

До Бачковския манастиръ.

(Пѣтни бѣлѣжки).

Навѣрно на мнозина, ако не и на всички отъ читателитѣ ни, е извѣстно, че има една обителъ въ Родопитѣ, която се нарича Бачковски манастиръ. Нейната извѣстностъ порастна особно слѣдъ проловутата история съ откриването гроба на послѣдния български патриархъ. Сжщата случка извика на врѣмето си въ нѣдрата на тая обителъ голѣмо число посѣтители отъ близкитѣ до нея, па и отъ по-далечни мѣста. Въ числото на тия посѣтители е имало и мнозина високоинтелигентни и даже учени и съ вкусъ къмъ хубавото хора. Но обладани, види се, отъ високо патриотично настроение (което, казано между насъ, изразили между другото и чрѣзъ моментално общо хвърляне на колѣнѣ, когато се чулъ отъ нѣкаждѣ гласъ : „на

колѣнѣ, господа, прѣдъ тая свѣтиня!“) тѣ сж останали съвсѣмъ безучастни къмъ рѣдката по своята хубость природа, та затова не дадоха никакъвъ отзивъ за нейното величие и омая. Но далечъ отъ мене всѣкакъвъ упрѣкъ къмъ когото и да било. Такъвъ упрѣкъ трѣбва да се отпрати по-скоро къмъ българитѣ изобщо, отколкото къмъ когото и да било отъ членоветѣ на това равнодушно къмъ своята хубава земя племе. Безъ да отивамъ по-далече, азъ ще посоча на себе си като на най-близъкъ примѣръ. Шестнадесетъ години има, откакъ съмъ дошелъ въ Пловдивъ, безброй пжти съмъ слушалъ както за нѣкаква „чудесна“ мѣстность на тоя монастирь, така и за нѣкакво „много хубаво“ дефиле, прѣзъ което се отивало до монастиря, и едвамъ тази година, прѣзъ най-хубавия мѣсецъ, когато даже и безсловеситѣ животни не оставатъ равнодушни къмъ прѣлеститѣ на природата, се рѣшихъ да посѣтя и азъ тоя монастирь и да провѣря, дали наистина заслужава той случайно долетѣлитѣ до мене отзиви, или пъкъ всичко това сж похвали отъ нѣкои сантиментални природосъзерцатели, каквито отъ врѣме на врѣме се обаждатъ изъ книжнината ни и като по чудо и въ необяснима дисхармония съ общото равнодушие прѣмиратъ отъ възторгъ даже и при най-прозаични глѣдки,

Далечъ отъ да имамъ намѣрението да дамъ даже и едно повърхностно описание било на дефилето, по което се отива отъ Станамъка до Бачковския монастирь, било на мѣстностьта на самия монастирь, азъ ще сподѣля съ любопитния читателъ само нѣкои отъ ония впечатления, които добихъ както при бързото ми пжтуване до монастиря, тъй и прѣзъ краткото ми стоене въ него.

Прѣди всичко за трѣгването.

Нѣколко дена прѣди трѣгването ми за Бачковския монастирь бѣше направена една покана до голѣмо число любители на природата или на разходкитѣ въ хубави мѣста. Тѣй поне се квалифицираха лицата, до които се огнасяше поканата. Отзивътъ на поканата бѣше съчувственъ отъ мнозина. Екскурзиянтитѣ щѣха да трѣгнатъ въ три групи: пѣшь, съ файтони и съ велосипеди. Азъ щѣхъ да замина съ послѣдната група. Уредникътъ на разходката сжщо. Когато настѣпи часътъ за трѣгване, азъ бѣхъ на означения сборенъ пунктъ Въодушевлението ми по пжтя за това мѣсто бѣше голѣмо. Азъ мислѣхъ, че ще заваря тамъ голѣма навалица хора, които се суетятъ около заминаването си съ шумъ, радость и веселие. Обаче нѣмаше нищо подобно. На сборното мѣсто намѣрихъ само уредникътъ, единъ фанатизиранъ туристъ, и най-стария отъ охотницитѣ, единъ всѣкога точенъ и вѣренъ на общанието си спортистъ. Азъ бѣхъ третиятъ. Трѣбваше да се чакатъ и други. Прѣзъ врѣме на чакането най-стариятъ отъ насъ ни разказа разни анекдоти изъ нравитѣ на нашитѣ спортисти и частно изъ тия на туриститѣ. „Често пжти, казваше той, като не се явяваше нито единъ отъ по-рано явилитѣ се охотници за екскурзия, азъ самъ правѣхъ екскурзията, само и само да се състои“. Измина доста врѣме, но никой не дойде; помимо това ние рѣшихме да вървимъ, колкото сме, и трѣгнахме.

Пътът отъ Пловдивъ до Станимака е твърдъ еднообразенъ. Погледътъ ви се хлъзга бърже по правия и проснатъ отпръдъ ви като безконечна нишка пътъ. Освѣтъ това и отражението на горѣщите слънчеви лъчи отъ бѣлия прахъ, който покрива пътя, бѣше много силно, та уморяваше погледа ни и удвояваше и безъ това силната горѣщина. Ние блѣскахме силно педалитѣ и, залъгвайки се съ хубавитѣ гледки, които изобилно ни даваха разкошнитѣ нанадолища на Родопитѣ и насипанитѣ по тѣхъ села, бързахме да стигнемъ въ Станимака да си починемъ и заедно съ настѣпването на слѣдобѣдната хладина да се доберемъ до още по-хладното дефиле на р. Чая, което води за Бачковския манастиръ.

Ето ни вече въ Станимака. Ние минаваме първия мостъ на Чая, влизаме въ сърцето на града и изпитваме силенъ дѣхъ на гърцизма, който витае прѣдимно въ горната частъ на града. Дали поради вѣковнитѣ бѣди, които нашиятъ народъ е търпѣлъ отъ тая артистично подла нация, или поради нѣкои други неясни за самия мене причини, но присѣтствието ѝ въ една сравнително голѣма маса въ единъ тѣй хубавъ кѣтъ на нашето отечество ме неприятно изненада. Не може обаче да не се констатира задоволителния фактъ, че българщината, която сега има надмощие въ тоя градъ, е подѣйствувала силно за смекчението на несимпатичнитѣ прояви на грѣцкия характеръ, както и за задоволителното приспособяване на тукашния грѣкъ къмъ условията, посрѣдъ които е поставенъ да живѣе, слѣдствие отъ което е и едно силно приближаване на двѣтѣ враждебни нации.

На излизане отъ града, въ който се бавихме само около единъ часъ, ни обърнаха внимание голѣмото число параклиси, построени прѣдимно по възвишенитѣ мѣста (чуки, канари) на голитѣ, стрѣмни и непривѣтни баири. Струва ми се, че само Търново надминава тоя градъ по числото на своитѣ черкви и черквици. Дали тоя силенъ стремежъ къмъ общение съ Бога и тая набожностъ, изразъ на която между другото се явява и съграждането на множество храмове и параклиси, е била нѣкаква присѣща черта на нашитѣ прадѣди*), или пъкъ всичко това е било нѣкакво проявление на византийщината, която на врѣмето си е влияла тѣй мощно на близо и далечъ? Тѣй или инакъ, но мене се струва, че тая набожностъ е указала силно, даже повече отколкото трѣбва, влияние както върху възгледитѣ, тѣй и върху нравитѣ, дѣлата и най-важно върху успѣхитѣ на нашитѣ прадѣди. Ако религиозното чувство на послѣднитѣ бѣше нѣколко степени по-слабо въ полза на националното и воинствено чувство, отъ това, струва ми се, нашитѣ прадѣди биха имали само полза, а и свѣтлитѣ страници на нашата история биха били негли повече, отколкото сж сега.

Слѣдъ около 2 км. пътъ, който извървѣхме отлѣво и високо надъ р. Чая, като съ страхъ гледахме шеметно стрѣмнитѣ спускове надъ силно бучащата въ дълбината водна маса, стигнахме до Асѣ-

*) Особено царетѣ и боляритѣ.

новата крѣпостъ. Единствениятъ достатъчно запазенъ паметникъ отъ многото сгради на това историческо мѣсто е една черква. Като гледашъ това уцѣлѣло прѣзъ много вѣкове здание, струва ти се, че виждашъ нѣкой митически великанъ, който гледа съ равнодушие на разрушителното дѣйствие на природнитѣ стихии и се усмихна на суетата на гъмжащия по-близо или по-далече отъ него животъ. Трѣбва сами да се изкачите на най-високото мѣсто на крѣпостъта, сами да надникнете отъ нѣкой прозорецъ на черквата и видите страшната дълбочина надъ рѣката, да разгледате самата черква и другитѣ изюродени остатъци отъ нѣкогашната великолѣпна и величествена крѣпостъ, да разгледате боаза както на югъ, кждѣто рѣката се губи въ живописни планински хребети, тъй и на сѣверъ, кждѣто градътъ все тъй живописно застиля цѣлото, доста разширено устие и отпраща погледа ви далечъ изъ тракийската равнина, — за да си прѣдставите всичката стратегичность и рѣдка омайность на това мѣсто и да изпитате онова чувство, което изпитахме и ние и което изпитва, навѣрно, всѣки, който го посѣти, който има случай да се наслади отъ неговия кржгозоръ и неволно се прѣдава на съзерцанието на неговото минало.

Веднага слѣдъ Асѣновата крѣпостъ пѣтятъ почва да слиза и прави това почти толкова, колкото се и качва. Нашиятъ интересъ сега бѣше съсредоточенъ освѣнъ върху разнообразнитѣ извивки на бучащата и пѣняща се дълбоко подъ насъ рѣка, но и върху наченкитѣ на онова прѣдприятие, което имаше за цѣль да снабди Пловдива съ електрическо освѣтление и трамваи, но свърши съ капитулиране на кжсогледитѣ му прѣдприемачи. Груби хоризонтални брѣзди въ отсрѣщнитѣ стрѣмни и скалисти хълмове и части отъ акведуци прѣзъ честитѣ дерета показватъ мѣстото, кждѣто човѣшкиятъ гений е искалъ да издигне всѣкога пълноводната рѣка, за да я направи послушно оръдие за свои изгоди.

Като слѣзете долъ до рѣката, оставатъ ви до монастыря още 8 км. пѣтъ. Отъ тука вие вече тръгвате по новия хубавъ шосеенъ пѣтъ, който е направенъ само до монастыря, прави се (пакъ така низко край рѣката) за Станимака, а ще бжде направенъ дори и до Чепеларе. Отъ тукв нататѣкъ вие ще се наслушате на стеганията на буйнитѣ рѣчни талози и ще се наситите на разнообразнитѣ гледки на най-долнитѣ, обрасли съ разни дървета, части (нанадолища) на високитѣ родопски склонове. Макаръ и доста дълъгъ, пѣтя до селото Бачково и монастыря изминаваме съ истинско удоволстение и наслада отъ постоянно смѣняващитѣ се нови и по-нови и все угледни и приятни картини. Обаче нерѣдко трѣбва да вдигащъ погледа си и по-високо, за да не изпуснешъ нѣкоя отъ живописнитѣ гледки, що се откриватъ прѣдъ васъ и горнитѣ и съ величава осанка части на склоноветѣ.

Около единъ километъръ до Бачковския монастырь пѣтятъ прѣсича Чая по единъ простъ дървенъ мостъ и влиза въ с. Бачково. Това село е малко, но както и много други планински села около Пловдивъ, пѣкъ и другадѣ, издава отъ себе си нѣщо, което

ви наумява, ако не повече, поне крайна част на нѣкой градъ. Пъкъ не само това, но и въ самата външность, държане и отнасяне на селянитѣ вие забѣлѣзвате по-голѣма близость до гражданина, отколкото въ което и да било отъ полскитѣ села. Съпровождани отъ цѣлъ бюлюкъ дечурлига, които се събираха неимовѣрно бързо и които бѣха съсредоточили всичкото си внимание върху нашитѣ „шейтани“ — както наричаха велосипедитѣ — ние излѣзохме изъ селото, възседнахме колелетата и съ чувството, което изпитвашъ, кога си вече близо до желаната цѣль, зачестихме ударитѣ по гумениитѣ педали и се понесохме вихрено по гладкия и чудно хубавъ пѣтъ. Не се минаха даже 2—3 минути и ние съзрѣхме манастиря, който е качналъ на края на една доста висока надъ нивото на рѣката тераса, посрѣлъ буйно разклонени и обгѣнали въ разкошна сладко-зелена шума малки и голѣми дървета. На лѣво отъ манастиря, високо надъ насъ между тъмно-зеленъ гжстакъ отъ буйна гора, като надникнала надъ пѣтя се издига „Костницата“, здание, което по мнѣнието на нѣкои било тѣй старо, както и Асѣновата крѣпость.

Общата гледка тука е вече доста широка, защото дефилето на Чая на това мѣсто се значително разширява. Като че ли нѣкоя разрушима сила нарочно е създадала това разширение, нарочно е скомбинирала тая великолѣпна панорама, за да си отдѣхнешъ на по-голѣмъ просторъ и съ нови сили да поемешъ все същитѣ извикви на продължаващия нататѣкъ, по течението на рѣката, пѣтъ.

Високата поляна, на която е построенъ манастиря, се простира на югоизтокъ отъ него и е покрита съ красиви лозя и градини, пълни съ плодови и други дървета. На югъ направо отъ полянката се издигатъ стрѣмни, скалисти и живописни възвишения, обрасли съ едри разновидни планински дървета. На източната пѣкъ страна на поляната гордо и надмѣнно се издигатъ още по-високи, грамадни скалисти и почти непристъпни планински масиви, които сж изпѣстрени тоже съ едри горски обитатели и завършватъ вънеца на чаровната гледка.

Възвишенията обаче на отсрѣщната страна на рѣката сж покрита съ дребни шубарлаци, на мѣста даже съвсѣмъ голи и доста неугледни. Като гледате тоя контрастъ, тоже ви идва на умъ за нѣкой прѣдумишленъ художнически похватъ. Единственото нѣщо, което по дължко спира погледа ви, като си обърнете главата къмъ тая страна, и даже ви прави да се позамислите, е дѣло на човѣшката рѣка. Това е единъ рѣдѣкъ по височината и изобщо по грамадността си бѣлъ, камененъ мостъ, който нѣкога е служилъ за прѣминаване на рѣката по единъ твърдѣ старъ, стърменъ и отдавна изоставенъ пѣтъ, а сега служи почти само като паметникъ на рѣдко строително изкуство.

На 200—300 крачки до манастиря ние стигнахме до единъ салашъ, построенъ край живописенъ водопадъ, и слѣзохме отъ колелетата, за да си починемъ подъ грамадния чинаръ, който прави дебела сѣнка надъ цѣлия построенъ надъ рѣката къшкъ.

Когато поехме възвишението към манастиря и дойдохме нѣколко крачки до портитѣ му, изъ манастирския дворъ излизаше единъ върволякъ патки, които се движеха бавно, спокойно и като че ли съ съзнание на нѣкакво си лично достоинство. Щомъ достигнахме до тѣхъ, тѣ обърнаха ходѣтъ си назадъ, като запазиха същия темпъ на движението и сжщото настроение. „Това сж нашитѣ по-срѣщачи“, забѣлѣза съ насмѣшка единъ отъ другаритѣ. И мене се струва, че тая шега съдържае голѣма доза истина, защото имаше и хора и то въ разни посоки отъ насъ, но всички отиваха по работата си и никой другъ, освѣнъ тия пернати, не се изпрѣчи отъ прѣдѣ ни дори дотогава, докогато се изкачихме по високитѣ стълби на манастирската веранда и настойчиво изисквахме отъ едно момче (което изглеждаше да е прислужникъ на гоститѣ) да се прѣдставимъ на игумена или на неговия замѣстникъ.

Но за да не изпусна едно не безинтересно впечатление, азъ ще се повърна 40—50 крачки прѣдъ манастиря, кждѣто изпитахме една своеобразна изненада. — Вървимъ ние по доста стрѣмния пѣтъ и тикаме колелетата напредъ, а отъ разни страни долитатъ до насъ чудни и необясними звукове: ту дебели, ту тънки, ту дрезгави, ту пискливи, ту продължителни, ту прѣсѣкливи, ту меланхолични, ту възторжени, ту скръбни, отчаяни, ту весели и радостни и по височина отъ всичкитѣ степени на гамата. Това бѣше цѣла гатанка за насъ, защото, колкото и да гледахме да видимъ нѣкои хора, които издаватъ тия звукове, никждѣ не виждахме такива. Стори ни се даже, като да се намираме въ нѣкой омагьосанъ пѣтъ, пълненъ съ пѣящи духове. Гласоветѣ и своеобразнитѣ надпѣви, съдържащи нѣкакви непоятни за насъ кратки думи — *па, па, па, ву, ву, ву* и пр., безпирно се точеха и усиливаха, като че ли съ явна умишленостъ все повече и повече да усилятъ нашето учудване. Ние все продължавахме да търсимъ съ очи загадочнитѣ музиканти и едвамъ накрая търсението ни се увѣнча съ успѣхъ. Задъ единъ зидъ (дуваръ) ние съгледахме бюстоветѣ на едно около 15 години съ изпита отшелническа физиономия момче и на единъ около 30—35 години съ нео-стригана, буйно брадясала и червендалеста глава човѣкъ, които държеха въ рѣцѣтъ си по една книга и съсредочени въ нея съ безпримѣрно прилежание нареждаха своитѣ, кой знае, може би, съдържащи нѣкой дълбокъ смисълъ, дълбока философия, — *па, ву, га, ву, га, ди, га, ди, ке* и пр. и пр. Дори сега се сѣтихмѣ ние, че въ тоя манастирь има училище за псалтове, разбрахмѣ, въ шо се състои работата, отдѣхнахмѣ си и се успокоихмѣ.

Какъ прѣкарвахмѣ, т. е. какъ гостувахмѣ въ манастиря, не е интересно; толкозъ повече, че ние не бѣхмѣ отишли да гостуваме, а да се полюбуваме и насладимъ отъ хубавата природа. Ще забѣлѣжа само това, че бѣхмѣ настанени и нахранени доста добръ, което дължимъ на замѣстника на игумена, отецъ Игнатий.

Игуменътъ отсъствуваше. Той бѣше отишелъ въ Станимака при манастирския економъ, който, казватъ, държалъ въ рѣцѣтъ си артериитѣ на манастиря, нареждалъ срѣдствата му и, кажи, че раз-

пореждалъ съ неговата участъ. И въ тоя монастирь ние бѣхме свидѣтели на оная пословична неразбория и неуредица, каквито владѣятъ въ много, да не кажемъ повечето, наши монастири. Колкото се отнася пъкъ до самитѣ калугери, тия послѣднитѣ правятъ впечатление на твърдѣ отдалечени отъ жизнения пулсъ на монастиря субекти и длѣжни да се грижатъ само за правилния вървежъ на богослужението и своето лично вегетиране.

Додѣто разглеждахме детайлитѣ на монастиря въ двата му отделни двора и зяпахме по оригиналната живопись на една голѣма стѣна въ главния дворъ, нашитѣ уши постоянно се наслаждаваха отъ хармонията на павугадическитѣ упражнения на бждешигѣ псалтове. Сжщото бѣше всѣкога и навсѣкждѣ въ тѣсния районъ на монастиря. Даже когато отидохме да видимъ мѣстото на прочутия гробъ и разпитвахме калугеритѣ за историята на откриването му, нескончаемото *па, ву, га* не ни оставаше на мира. „Е, та тукъ билъ гробътъ на патриархъ Евтимия, а?“ питаше единъ отъ насъ. — „Тѣй зеръ, тѣй, тукъ се намѣри единъ гробъ съ човѣшки кости вжтрѣ и съ архиерейски одежди“, отговаряше равнодушно запитаниятъ калугеръ, а слѣдъ неговия отговоръ като нѣкакво ехо се точеше дрѣзгавото прирѣване на единъ псалтъ: *ди, ди, ди, у, га, ди*.

Като се събудихме отъ сънь на слѣдующата сутринъ, слънцето грѣеше привѣтно и общаваше хубавъ день. Ние отидохме въ черквата да запалимъ по една свѣщъ, а слѣдъ това направихме единъ излетъ въ околността на монастиря. Когато се върнахме, обѣдътъ бѣше готовъ. Нахранихме се, подкрѣпихме силитѣ си и съ нѣколко чашки монастирско вино и се отпавихме въ обратенъ пжтъ. На трѣгване нашитѣ посрѣщачи бѣха пакъ на постовитѣ си. Своето настроение тоя пжтъ тѣ изразяваха съ присжшия тѣмъ крѣськъ: *па, па, па*; отъ странитѣ се обаждаха човѣшки пригласи: *ву, ву, ву, га, га, га*, а пъкъ ние се качихме на нашитѣ стоманени кончета и съ весели възгласи „*диш, ди, ди*“ се спуснахме стремително изъ нанадолния, лекъ и приятенъ пжтъ.

Пловдивъ, 10. май 1909 г.

В Ъ С Ч И.

Клоново настоятелство. —

На 21.VI с. г. Провадийският клонъ „Ташъ-хисаръ“ е ималъ редовно заседание, въ което е избрано настоятелство въ съставъ: прѣдседателъ — Ст. Абаджиевъ, под прѣдседателъ — Ганчо Кавалджиевъ, секретаръ — М. Н. Саманлиевъ и касиеръ — В. Д. Джамбазовъ.

Сжщиятъ клонъ е изключилъ изъ редоветъ си по доста сериозни причини слѣднитѣ членове: Вл. П. Караяневъ, Тодоръ Георгиевъ и Ив. Мариновъ.

Излетъ на софийскитѣ учители и юнаци въ гр. Кюстендилъ. — На 16. май с. г. повече отъ стотина софийски учители и юнаци направиха първия пролѣтенъ излетъ съ желѣзница до историческия Кюстендилъ (стария гр. Велбжджъ). Гоститѣ бѣха причакани на гарата отъ тамошнитѣ учители, юнаци и граждани, които искрено ги поздравиха съ „добър дошли“ подъ звуковетъ на военната на 13. п. Рилски полкъ и градската музика. Посрѣщането е станало тържествено. Сетнѣ гос-

титѣ и посрѣщачитѣ заедно съ музикитѣ сж отишли на дупнишкото шосе, дѣто сж посрѣщнали дупнишкитѣ юнаци. Тритѣ юнашки дружества вечеръта задружно потеглили изъ града и спрѣли прѣдъ държавното педогогическо училище, за да бждатъ настанени по квартири. На другия день, сутринъта, юнацитѣ отъ тритѣ дружества и нѣкои граждани се събрали на сжщия сборенъ пунктъ и потегляли за „Хисарлъка“. Блѣскавото шествие било фотографирано прѣдъ хотелъ „Царъ Освободителъ“. Гоститѣ и гражданитѣ на историческия градъ весело се възкачвали по зигзачнитѣ улици на Хисаря, който е прѣдставлявалъ прѣкрасна картина съ своята зеленина и съ движението на множество хора. Излетницитѣ разгледали старинитѣ на Хисаря и сетнѣ прѣзъ боровата гора и градската градина се завърнали обратно въ града. Проектиранитѣ отъ по-рано юнашки игри за полето се дали въ театра поради лошото врѣме.

Р А З Н И.

Балонътъ на Ципелинъ. —

Балонътъ „Ципелинъ“ № 2 съ графъ Ципелинъ и 9 други лица направилъ на 16. май с. г. първия си продължителенъ излетъ. Той е прѣминалъ надъ Нюрнбергъ, Гера, Лайпцигъ и вечеръта пристигналъ въ Хале (Саксония). Балонътъ не се е спиралъ никдѣ въ своя излетъ. Въ 10 часа вечеръта се

очаквало неговото пристигане въ Берлинъ, но графъ Ципелинъ изпратилъ въ 7 ч. и 20 м. една телеграма, съ която съобщилъ, че е рѣшилъ да се върне назадъ, и прибавилъ, че на балона всичко било благополучно. Въ 3 1/2 ч. слѣдъ полунощ, срѣшу 17. май, сжщиятъ балонъ прѣминалъ надъ Франкфуртъ; въ 4 ч. и 45 м. той билъ забѣ-

лѣзатъ надъ Вюртембергъ. Графъ Ципелинъ въ 22 часово пътуване по въздуха достигналъ Биртерфелдъ (132 км. отъ Берлинъ), като прѣминалъ единъ пътъ отъ 615 км. На 17 вечерята Ципелинъ се върналъ обратно отъ Биртерфелдъ, по вслѣдствие липсата на бензинъ станало нужда на другия денъ на пладне (понеделникъ) да слѣзе на земята при Кьопингенъ, дѣто по невнимание на единъ отъ корачитѣ се случило нещастие съ балона при слизането му на земята.

Въ вторникъ слѣдъ обѣдъ, въ 4 часа, поправките били свършени и въздушното плаване пакъ се захванало. Балонътъ прѣкаралъ 8 часа въ въздуха и слѣдъ това трѣбвало по необходимостъ посрѣдъ нощъ да направи второ слизание на земята между Шемербергъ и Биберахъ, понеже загубата отъ газъ е била твърдѣ значителна — станало слѣдствие пощната хладина и изхвърлянето на бензина като бадастъ. Сетнѣ пакъ потеглилъ балонътъ, но бавно — за 9 часа изминалъ само 100 км. пътъ

Исторически надписъ. — Членовѣтъ на тукашното археологическо дружество въ послѣдния си излетъ до Кюстендилъ сж намѣрили въ Бѣловския манастиръ единъ неизвѣстенъ досега исторически надписъ отъ врѣмето на деспота Дѣяна.

Старини въ Балчикъ. — Близу до Балчишката черква св. Георги е открита една подземна постройка, навѣрно, гробница, въ която сж намѣрени слѣднитѣ старини: вѣнци, покълцина, 3 златни прѣстени — единъ съ красивъ камѣкъ, а на другитѣ камѣнитѣ сж изпаднали, 2 масивни мѣдни прѣстена съ плочици отгорѣ, мѣдни лени, вази, гли-

нени сѣдове, стѣкла отъ различни голѣмина и мѣденъ цилиндриченъ сѣдъ въ видъ на тенджера съ рѣшетка отгорѣ, а отстрани има художествено изработени мъжки и женски фигури. Прѣметитѣ сж прибрани въ помѣщенieto на мѣстното класно училище. Ето подходящо мѣсто за наученъ излетъ на туриститѣ отъ близѣкитѣ клонове.

Празнуване 100 годишнината отъ рождението на лордъ Гладстонъ. — На 16/29 декемврий с. г. въ Лондонъ ще стане тържествено отпразднуване стогодишнината отъ рождението на извѣстния политически дѣецъ лордъ Гладстонъ. По тоя случай М-вото на вътрѣшнитѣ работи е поканило всички общини въ България да запишатъ помощи за купуването на единъ разкошенъ всенароденъ вѣнецъ, който да бѣде положенъ въ тържествения денъ на гроба на покойния великодушенъ държавенъ мъжъ въ знакъ на признателностъ за услугитѣ, що е сторилъ той на българския народъ.

Всеславянски сборъ въ София. — Изпълнителниятъ комитетъ на славянския конгресъ въ Петербургъ (Русия) е рѣшилъ бждещиятъ общославянски конгресъ да бжде свиканъ въ София. Това прѣдложение е направено отъ професоръ Бехтеревъ.

Шведски офицеръ въ българската армия — Шведското военное министерство въ съгласие съ нашето е командировало въ България артилерийския капитанъ Бендицъ, който на 19 май сег. г. се прѣдстави на военния министъръ и на началника щаба на армията. Капитанъ Бендицъ прѣкара стажа си въ 4. артилерийски полкъ въ София.

На работа!

Другари, на насъ, като задруга, прѣдстои да изучимъ природнитѣ богатства въ планинитѣ, долнитѣ и полетата на нашето отечество! На насъ прѣдстои да направимъ достъпни за човѣшкия кракъ непроходимитѣ планини на планинска България, да запазиме природнитѣ и исторически бѣлѣжитости въ страната; най-послѣ, като дружимъ съ всички слоеве въ нашето общество и бродимъ въ всички кѣтове на България, налага ни се и дългъ да изучимъ економическитѣ условия, при които живѣятъ и се развиватъ нашитѣ сънародници, и да подѣйствуваме възпитателно на растещитѣ поколения, които трѣбва да направимъ достойни замѣстници, и тогава не ще да има нужда изкуствено, само чрезъ училищата, да култивираме добродѣтели въ тѣхъ. Опрѣдѣлена е цѣльта на нашата задруга и тя може да се постигне, ако работимъ постоянно, енергично и задружно. Идеалната ни организация може да прѣуслѣе само тогава, когато всѣки нейнъ членъ работи съзнателно и по опрѣдѣленъ планъ, когато, най-послѣ, се подпомогне и отъ другитѣ спортни задруги въ страната ни.

Ние, туриститѣ, правимъ чести излети, но не ги използваме всѣкога тѣй, както трѣбва. Тѣ могатъ да се използватъ разумно само тогава, когато на всѣка крачка гледаме да изучимъ нѣщо, когато правилно наблюдаваме всичко наоколо ни и по възможность създаваме условия, при които могатъ да се развиватъ чувствата къмъ хубавото и доброто и да се създаватъ обществени добродѣтели. Обаче този редъ научаваме само отъ по-опитнитѣ туристи и ако пѣтуваме по-често. Ето защо обявяването на излетъ отъ опитенъ туристъ трѣбва да падне като камѣкъ въ сърцето на всички негови другари, които безъ колебание трѣбва дружно да изпълнятъ маршрута му.

Досега спортътъ изобщо у насъ се развива бавно, обаче това развитие може да се засили значително, ако спортнитѣ дружества дѣйствуватъ задружно и си подпомогнатъ едно друго, още повече, като знаемъ, че много пунктове отъ цѣлитѣ имъ сѣ едни и сѣщи. Задружната работа се налага и отъ обстоятелството, че въ селата и малкитѣ градове има малко интелигентни хора, които разбиратъ значението на спорта и съзнателно и безъ егоистични цѣли подкрѣпятъ тая благородна идея; пѣкъ и колкото ги има, ако се раздѣлятъ по отдѣлнитѣ спортни задруги, не могатъ да направятъ нищо. Подобни случаи имаме много. Отъ какво става това? — Отъ неразбиране цѣльта на спорта изобщо. Какво прѣчи, напиримѣръ, на

туристът да се сдружи съ юнака, съ ловеца или съ колоездача и да правят задружни излети! Немă членоветъ на едно общо спортно дружество, раздѣлени на дружинки (ловджийска, туристка, колоездачна, юнашка и пр.), не могатъ да прѣслѣдватъ цѣлитъ на групата си! Това може да стане, правени сж опити и ще се правятъ, отъ резултата на които всѣки ще се възхищава. При таквъ идеаленъ спортъ въ страната ни ще се запущатъ устата на ония, които обвиняватъ юнацитъ въ акробатство, ловджийтъ, колоездичитъ и туриститъ — въ бездѣлие. Отъ друга страна пъкъ нуждата отъ спортни клубове се чувствува все повече и повече и това най-силно налага да се захване часъ по-скоро задружна работа между отдѣлитъ спортни задруги у насъ.

С. Д. С.

Българско Туристско
Дружество
Централно Настоятелство
№ 164
14. ноемврий 1909 г.
София

До Господина
Министра на Обществено-
нитъ здѣи, измѣната
и съобщенията,

Господине Министре,

Пловдивскиятъ клонъ „Калояновъ връхъ“ отъ Българското Туристско Дружество на 13 и 14/IX с. г. устрои излетъ до гора „Кричимъ“, с. Куртово-Конаре, Брѣстовица, Перущица и др., въ който участваха 63 души туристи. Групата се е явила прѣдъ началника на Пловдивската гара и възъ основа на правилника за управлението на държавнитъ желѣзници е поискала билети съ 50% намаление до гара „Кричимъ“ и обратно. Обаче началникътъ на гарата неизвѣстно по какви съображения отказалъ да даде исканитъ билети, макаръ че и досега е въ сила наредбата за 50% намаление отъ обикновенатата такса на туристка група най-малко отъ 10 души.

Независимо отъ това позволяваме си, Господине Министре, да привлѣчемъ вниманието Ви върху едно друго обстоятелство, което, като засѣга прѣстижа на почитаемата Дирекция на желѣзницитъ, причинява голѣми прѣчки въ дѣйността и живота на Българското Туристско Дружество. То се състои въ това, че въпрѣки Вашата заповѣдъ, издадена прѣди 3 мѣсеца въ смисль, щото група туристи най-малко отъ 5 души да се ползуватъ съ 50% намаление отъ такситъ по българск. държ. желѣзници, почитаемата Дирекция неизвѣстно по какви причини и досега не е направила респективната на тази заповѣдъ разпоредба до началницитъ на гаритъ, макаръ и да сме отправяли нѣколко пжти молба за ускоряването ѝ.

Прѣдъ видъ на всичко това и възъ основа на правилника, който позволява на група туристи най-малко отъ 10 души, или на частна група

най-малко отъ 20 души да се ползватъ съ 50% намаление по Б. Д. Ж., най-учтиво Ви молимъ, Господине министре, да разпоредите да се възвърне на името на Прѣседателя на клона „Калояновъ връхъ“ отъ Б. Т. Д. въ Пловдивъ надвзетата на пловдивскитѣ туристи 50% свѣрхтакса при излета имъ на 13 и 14. IX с. г. до гара „Кричимъ“ и обратно и да направите потребното отъ Ваша страна, щото Дирекцията на Б. Д. Ж. да съобщи веднага съ окръжно до началниците на гаритѣ Вашата заповѣдъ за отстъпката 50% отъ обикновенитѣ такси на група туристи най-малко отъ 5 души.

Фактътъ, че Вие своеврѣменно разрѣшихте въпроса за тази малка привилегия на туристското дружество, ни кара да вѣрваме, че Вие цѣните туристското дѣло, и ни вдѣхва надежда, че не ще оставите безъ внимание и молбата ни да се отстрани това прѣнебрѣжение, което почитаемата Дирекция на желѣзницитѣ показва съ забавянето на речената разпоредба.

Урѣдени, че занаярѣдъ туристовското дѣло не ще бжде изложено така злѣ прѣдъ обществото отъ страна на Дирекцията на Б. Д. Ж. и че наврѣме ще му се дава съдѣйствиe и улеснение, оставаме съ отлично почитание

За настоятелството:

Б. Ангеловъ,
прѣседателъ.

Ат. Джанановъ,
секретаръ.

Бившиятъ прѣседателъ на Централното Настоятелство на Б. Т. Д. г-нъ д-ръ Христо Пиперовъ, дѣятеленъ туристъ, стѣпи въ бракъ на 12. априль с. г. въ гр. Хасково съ г-ца Вѣра В. Лазова.

Отъ името на туристската организация честитяваме вѣнчалния обредъ на двамата млади — туристъ и туристка.

О Б Я В И. Туристическа библиотека

„На пѣтъ“ кн. 4, 5, 6 — 1 20 лева.
кн. 7, 8, 9 — 1 20 лева.
Пѣтуване изъ Стара плани-

на, Родопитѣ, Сакаръ, Странджа. Прѣкрано помагало по отечествена география, за туристи и велосипидисти.

Десетъ и повече книги по единъ левъ. Изпращане само въ прѣдплата или съ наложенъ платежъ.

Бургазъ.

Д. Стеревъ.

Продължава се подписката за година VIII. (1909) на **БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ** Списание за туризъмъ и природоописание. Органъ на Бълг. Ту- ристско Дружество.

РЕДАКТОРЪ: С. Д. СКРИНСКИ.

Отъ 1. януарий 1909 г. сп. „Български туристъ“ влиза въ VIII. година на своето съществуване. Днесъ то е единственото спортно списание у насъ, въ което се описва българската природа и срѣдствата за добиране до нея.

Въ VIII. годишнина ще се застъпятъ отдѣлитѣ: *I. природоописание, II. туристски спортъ, III. патриотично възпитание, IV. туристска хроника, V. отзиви, VI. вѣсти, VII. книжнина, VIII. разни, IX. туристска поща.*

Въ списването на „Български туристъ“ прѣзъ VIII. му година ще взематъ участие слѣднитѣ сътрудници: Г. Козаровъ, архитектъ, д-ръ П. Стояновъ, лѣкаръ, д-ръ А. Теодоровъ-Баланъ, професоръ, капитанъ Добревъ, д-ръ Ст. Н. Чомаковъ, адвокатъ, Н. Бозовъ, Б. Ангеловъ, д-ръ А. Златаровъ, Н. Костовъ, д-ръ Х. Ивановъ, д-ръ Хр. Пиперовъ, А. Гечевъ, Б. Образописовъ, Ф. Сплитекъ, Н. Додовъ, А. Д. Цвѣтковъ, д-ръ М. Панчевъ, Н. Алексиевъ, К. Чорбановъ, Д. Стеревъ, учители, А. Д. Пановъ, Ст. Радучевъ, А. Джанановъ, И. Бурешъ и др.

„Български туристъ“ излиза всѣки мѣсецъ (освѣнтъ юлий и августъ). Годишна цѣна за нечленове на дружеството въ България е 2 лева, а въ чужбина — 2.50 фр. Членовѣтъ го получаватъ срѣщу единъ левъ.

Записването абонати въ София става въ книжарницата на Б. Касжровъ и въ редакцията на сп. „Родина“, а въ провинцията — въ клоноветѣ на Българското Туристско Дружество и въ всички т.-пощенски станции.

Приематъ се за послѣдната страница на списанието обяви отъ хотелджии, гостинничари, продавачи на туристски вещи и т. п. при най-износни цѣни.